

«ЁН НЕ ВЕРНЕЦЦА»:

ВАЕННЫЯ ЗЛАЧЫНСТВЫ Ё ПАЎНОЧНА-
ЗАХОДНІХ РАЁНАХ КІЕЎСКАЙ ВОБЛАСЦІ

AMNESTY
INTERNATIONAL

Amnesty International – гэта рух, які аб'ядноўвае 10 мільёнаў чалавек, што звяртаюцца да чалавечнасці ў кожным з нас і выступаюць за тое, каб усе мы маглі карыстацца правамі чалавека.

Мы імкнёмся да свету, у якім тыя, што валодаюць уладай, паважаюць міжнароднае права і нясуць адказнасць за свае дзеянні.

Мы не залежым ні ад якіх урадаў, палітычных ідэалогій, эканамічных інтарэсаў ці рэлігійных перакананняў і атрымліваем сродкі пераважна з сяброўскіх унёскаў і прыватных ахвяраванняў.

Мы перакананыя, што дзейнасць у духу салідарнасці і спагады да людзей ва ўсім свеце можа змяніць наша грамадства да лепшага.

© Amnesty International 2022

Калі іншае не згаданае, змест гэтага дакумента прадстаўляецца паводле ліцэнзіі Creative Commons (з указаннем аўтарства, некамерцыйна, без вытворных, сусветная 4.0).
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Дадатковую інфармацыю пра дазволы можна знайсці на нашым сайце:
www.amnesty.org

Калі ёсць згадка, што матэрыял належыць не Amnesty International, а іншаму праваўладальніку, гэты матэрыял не падлягае дзеянню ліцэнзіі Creative Commons.

Упершыню апублікавана ў 2022 г. Amnesty International Ltd, Peter Benenson House, 1 Easton Street, London WC1X 0DW, UK

ІНДЭКС: EUR 50/5561/2022 Belarusian
Мова арыгіналу: Англійская

amnesty.org

Здымак на вокладцы:

Скрывшот з відэа ў акаўнце @tinso_ww у Твітэры, апублікаванага 1 сакавіка 2022 г. з подпісам: «Відэа вялізных разбурэнняў у горадзе Барадзянка».
https://twitter.com/tinso_ww/status/1498709008311590922

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

ЗМЕСТ

1. УВОДЗІНЫ	3
2. НЕЗАКОННЫЯ ЗАБОЙСТВЫ Ё БУЧЫ І ІНШЫХ ГАРАДАХ І ВЁСКАХ НА ПАЎНОЧНЫ ЗАХАД АД КІЕВА	5
ПАЗАСУДОВЫЯ ПАКАРАННІ СМЕРЦЮ	5
ПАЗАСУДОВЫЯ ПАКАРАННІ СМЕРЦЮ І КАТАВАННІ	15
БЯЗДУМНАЯ СТРАЛЯНІНА	16
3. НАПАДЫ НА ЖЫЛЫЯ ДАМЫ Ё БАРАДЗЯНЦЫ	21
4. ЮРЫДЫЧНЫ АНАЛІЗ	35
5. СПРАВЯДЛІВАСЦЬ І ПРЫЦЯГНЕННЕ ДА АДКАЗНАСЦІ	39

1. УВОДЗІНЫ

На пачатковым этапе расійскага ўварвання ва Украіну ў канцы лютага і пачатку сакавіка гарады і вёскі на паўночны захад ад сталіцы, Кіева, зазналі адны з самых сур'ёзных актаў гвалту. 1 і 2 сакавіка, калі расійскія войскі спрабавалі наступаць на Кіеў, па шматпавярховых жылых дамах у Барадзянцы, якая знаходзіцца прыкладна ў 56 км на паўночны захад ад Кіева ўздоўж галоўнай дарогі ў сталіцу, былі нанесеныя расійскія авіяўдары. У выніку гэтых непарапарцыйных і невыбіральных нападаў, якія відавочна з'яўляюцца ваеннымі злачынствамі, былі забітыя як мінімум 40 цывільных асобаў.

Да пачатку сакавіка расійскія войскі акупавалі значную частку рэгіёну на паўночны захад ад сталіцы. У некаторых гарадах і вёсках, якія ўтрымліваліся расіянамі, перадусім у Бучы, цывільныя асобы сутыкнуліся з маштабнымі парушэннямі, у тым ліку пазасудовымі пакараннямі смерцю, бяздумнай стралянінай і катаваннямі. У пачатку красавіка, пасля таго, як расійскія вайскоўцы пакінулі гэты раён, украінскія ўлады заявілі, што толькі ў Бучы было забіта як мінімум 300 цывільных асобаў¹. Журналісты, якія наведалі горад, бачылі распасцёртыя целы на вуліцах і прысядзібных участках². Amnesty International задакументавала 22 выпадкі незаконных забойстваў расійскімі войскамі ў Бучы і суседніх раёнах на паўночны захад ад Кіева, большасць з якіх відавочна былі пазасудовымі пакараннямі смерцю.

У красавіку даследчыкі Amnesty International 12 дзён расследавалі забойствы ў Бучы, Барадзянцы, Новым Карагодзе, Андрэеўцы, Здзвіжаўцы, Ворзелі, Макараве і Дзмітраўцы. Агулам яны сабралі паказанні 45 чалавек, якія былі сведкамі ці мелі інфармацыю з першакрыніцаў пра забойствы сваіх сваякоў і суседзяў расійскімі салдатамі, а таксама 39 чалавек, якія былі сведкамі ці мелі інфармацыю з першакрыніцаў пра авіяўдары па вялікіх жылых дамах. Даследчыкі таксама сабралі і прааналізавалі рэчыўныя доказы з месцаў, дзе адбыліся ўдары і забойствы, а таксама масіў лічбавых следчых матэрыялаў³.

- 1 Joel Gunter, «Bucha killings: 'I wish they had killed me too», BBC, 6 красавіка 2022 г. (цытуецца мэр Бучы).
- 2 Гл., напрыклад, «War in Ukraine: Evidence grows of civilian killings in Bucha», BBC, 2 красавіка 2022 г.; «Russia faces global outrage over bodies in Ukraine's streets», AP, 5 красавіка 2022 г. (апівваецца, як журналісты «Associated Press» пабачылі прынамсі 22 целы, у тым ліку два са звязанымі рукамі).
- 3 Сярод лічбавых матэрыялаў, на якія яны абапіраліся, былі спадарожнікавыя здымкі, што паказваюць шкоду, нанесеную авіяўдарамі, спраўджаныя відэа і фотаздымкі расійскіх ваенных машынаў, што праязджаюць у гэтых раёнах ці стаяць там, а таксама наступстваў баёў.

Згарэлы дом Ірыны Абрамавай і яе мужа Алега Абрамава, забітага расійскімі салдатамі ля гэтага дома ў Бучы.

2. НЕЗАКОННЫЯ ЗАБОЙСТВЫ Ў БУЧЫ І ІНШЫХ ГАРАДАХ І ВЁСКАХ НА ПАЎНОЧНЫ ЗАХАД АД КІЕВА

У перыяд расійскага кантролю, які доўжыўся з пачатку сакавіка па 30 сакавіка 2022 г., горад Буча, які знаходзіцца прыкладна ў 30 км на паўночны захад ад Кіева, быў месцам мноства відавочных ваенных злачынстваў⁴. Amnesty International задокументавала там шматлікія незаконныя забойствы, большасць якіх адбылася ля скрыжавання вуліц Яблунскай і Вадаправоднай, і, дадаткова, забойствы ў суседніх гарадах і вёсках⁵. Жыхары гэтых раёнаў таксама апісвалі паўсюдныя рабаванні і іншыя парушэнні.

ПАЗАСУДОВЫЯ ПАКАРАННІ СМЕРЦЮ

У пяці асобных выпадках паміж 4 і 19 сакавіка пяцёрых чалавек пазасудова пакаралі смерцю ў комплексе з пяці будынкаў, размешчаных вакол двара на паўночны захад ад скрыжавання Яблунскай/Вадаправоднай.

Яўген Петрашэнка, 43-гадовы менеджар па продажах і бацька дваіх дзяцей, быў застрэлены 4 сакавіка ў сваёй кватэры на першым паверсе дома па вуліцы Яблунскай, 203а. Даследчыкі Amnesty International выявілі на месцы здарэння дзве кулі і тры гільзы ад патронаў⁶. Эксперт

4 Расійскія войскі з'явіліся ў Бучы 25 лютага, але іх кантроль над горадам некаторы час быў надзвычай няпоўным: расійскія і ўкраінскія войскі як мінімум тыдзень у пачатку сакавіка вялі ў гэтым раёне інтэнсіўныя баі.

5 У папярэднім выпуску Amnesty International апісала забойства цывільнай жанчыны ў Бучы, а таксама, дадаткова, забойствы ў Гастомелі і Ворзелі, гарадах непадалёк ад Бучы, і ў Барадзянцы, горадзе на паўночны усход ад Кіева. Гл. Amnesty International, «Ukraine: Russian forces extrajudicially executing civilians in apparent war crimes – new testimony», 7 красавіка 2022 г. Human Rights Watch таксама апублікавала справаздачу пра парушэнні з боку расіян у Бучы, у тым ліку пра пазасудовыя пакаранні смерцю, катаванні і гвалтоўныя выкраданні. Гл. Human Rights Watch, «Ukraine: Russian Forces' Trail of Death in Bucha», 21 красавіка 2022 г.

6 Разрыў вонкавай біметалічнай абалонкі патронаў, у выніку якога агаліўся унутраны свінцовы і стальны стрыжань, сведчыў пра тое, што кулі былі выпушчаныя.

БРАНЯБОЙНЫЯ ПАТРОНЫ 7N12 КАЛІБРУ 9x39 ММ З ЧОРНЫМІ ГАЛОЎКАМІ

Кулі, якія Amnesty International знайшла на вуліцы Яблунскай, 203а, былі бранябойнымі патронамі 7N12 калібру 9x39 мм з чорнымі галоўкамі, адносна рэдкай распрацаванай у Расіі дагукавай куляй, якой можна страляць толькі з некалькіх бясшумных вінтовак, такіх, як АС «Вал» і ВСС «Вінтарэз». Такая зброя ёсць толькі ў некалькіх элітных спецыяльных падраздзяленняў, у тым ліку ў расійскіх сілах спецыяльнага прызначэння (спецназ) і паветрана-дэсантных войскаў (ПДВ), якія, як паведамляецца, дзейнічалі ў Бучы падчас забойстваў¹. Пра выкарыстанне такіх боепрыпасаў украінскімі войскамі не вядома².

Разам з тым, даследчыкі Amnesty International прааналізавалі знойдзеныя ў Бучы расійскія ваенныя дакументы. Запісы пра прызыў і баявую падрыхтоўку належалі радавому кіроўцу-механіку 7 дэсантна-штурмавай роты в/ч 32515, якая ўваходзіць у склад 104-га гвардзейскага дэсантна-штурмавага палка 76-й дэсантна-штурмавай дывізіі ПДВ, расійскіх Паветрана-дэсантных

↑ Жонка Яўгена Петрашэнкі трымае кулі і гільзы, знойдзеныя ў яе доме ў Бучы, дзе быў забіты Яўген.
© Amnesty International

войскаў. СМІ паведамлялі пра прысутнасць 104-га палка ў Бучы. Некаторыя падраздзяленні ПДВ экіпіраваныя вінтоўкамі АС «Вал» і ВСС, якія страляюць патронамі 9x39 мм.

Таксама маркіроўка 539_10 на гільзах указвала на тое, што боепрыпасы вырабленыя ў 2010 г. на Тульскім патронным заводзе на поўдзень ад Масквы.

1 Гл. «As Evidence of War Crimes in Bucha Mounts, A Hunt for Russian Military Units», Radio Free Europe, 6 красавіка 2022 г.

2 Гл. «Conflict Armament Research, Weapons of the War in Ukraine» (2021).

па зброі арганізацыі ідэнтыфікаваў кулі як бранябойныя патроны калібру 9x39 мм, якімі можна страляць толькі з вінтовак, што выкарыстоўваюцца некалькімі спецыялізаванымі расійскімі падраздзяленнямі, такімі, як Паветрана-дэсантныя войскі Расіі (ПДВ) і сілы спецыяльнага прызначэння (спецназ), якія, як паведамляецца, дзейнічалі ў гэты перыяд у Бучы.

Жонка Петрашэнкі Таццяна прыгадала:

Я была ў падвале, а Яўген быў наверху, у нашай кватэры. У 20:00 ён напісаў мне, што расійскія салдаты ходзяць ад дзвярэй да дзвярэй, спрабуючы ўварвацца ў кватэры. Суседка сказала, што таксама была ў сваёй кватэры, і калі салдаты паспрабавалі зайсці, яна пазваніла Яўгену і папрасіла падысці да яе дзвярэй; яна сказала салдатам, што яна адна і адчыніць дзверы толькі ў прысутнасці суседа. Яўген прыйшоў, яна адчыніла дзверы, салдаты абшукалі яе кватэру і пасля сышлі. Яўген вярнуўся да сябе, і ад яго не было вестак усю ноч і ўвесь наступны дзень.

На наступны дзень, 6 сакавіка, Леанід Гой, які разам з жонкай жыў па суседстве, зазірнуў да Яўгена Петрашэнкі. Вярнуўшыся, ён сказаў Таццяне, што яе мужа застрэлілі. На просьбу Таццяны расійскія салдаты дазволілі ёй наведаць кватэру. Яна сказала:

Яўген ляжаў мёртвы на кухні. Яму стрэлілі ў спіну, у лёгкія і пячонку. Яго цела заставалася ў кватэры да 10 сакавіка, калі нам удалося пахаваць яго ў неглыбокай магіле ў двары.

Суседка з кватэры побач пацвердзіла, што Петрашэнка быў у яе, калі расійскія вайскоўцы абшуквалі яе кватэру, а пасля вярнуўся да сябе. Яна сказала, што пазней спытала ў салдатаў, дзе Петрашэнка, і яны адказалі, што ён з'ехаў на сваёй машыне, што не было праўдай. Двое іншых суседзяў, якія былі там у той час, таксама пацвердзілі такую паслядоўнасць падзеяў.

Дзмітрыя Канавалава, 41-гадовага электрыка, застрэлілі ля суседняга дома, дзе ён жыў з братамі і маці⁷. Адзін з яго братаў расказаў Amnesty International:

Мы былі ў падвале большую частку часу і заходзілі ў кватэру, толькі каб засілкаваць тэлефоны, паспаць, схадзіць у ванны пакой; мы не маглі выйсці вонкі, бо была рызыка, што нас застрэляць расійскія салдаты. Калі вакол былі салдаты, мы не былі ў бяспецы нават у двары.

4 ці 5 сакавіка – дзень я дакладна не помню, – незадоўга да каменданцкай гадзіны, прыкладна з 16:30 да 16:45, брат выйшаў у двор пакурыць. Ён і наш 15-гадовы сусед стаялі ля рага дома побач з уваходам у падвал, які выходзіць на вуліцу Яблунскую. Ubачыўшы, што з вуліцы Яблунскай набліжаюцца расійскія салдаты, яны адышлі ў двор. Хлопец пабег у падвал, а брат сядзеў на другой, самай высокай прыступцы падвальнай лесвіцы і курыў. Салдаты выйшлі з-за рага дома ў двор і некалькі разоў стрэлілі яму ў шыю, грудзі і твар.

Адзін з салдатаў крыкнуў: «Валодзя», – і іншы падышоў і праверыў пульс Дзмітрыя. Ён быў мёртвы. Ён памёр на месцы.

7 Адрас: вул. Яблунская, 203б.

Брат Канавалава сказаў, што яго цела заставалася на лесвіцы ўсю ноч, пакуль іх маці і іншы брат не адцягнулі яго да пад'езда, а пасля, на наступны дзень, – на сярэдзіну двара, дзе было халадней. Ён сказаў, што пахаваць яго «ў неглыбокай магіле» яны змаглі толькі на пяты дзень пасля забойства”⁸. Сусед, які быў сведкам здарэння, апісаў тую самую паслядоўнасць падзеяў.

Праз тыдзень, 12 сакавіка, у двары дома застрэлілі Іллю Навальнага, 61 год. Ён жыў у доме побач (дом №20Зв, крыху на захад), і трое яго суседзяў расказалі Amnesty International, што адбылося. Адзін з іх, Аляксей Шалудэнка, прыгадаў:

Ранкам Ілля і яшчэ адзін сусед пайшлі ў шпіталь засілкаваць тэлефоны, а калі прыкладна ў 13:30 вярнуліся, я пачаў гатаваць ля ўваходных дзвярэй абед, і ён прыйшоў паабедаць са мной і маёй жонкай у нашу кватэру, а затым вярнуўся дадому. Каля 15:30 мы пачулі крыкі і ўбачылі, як некалькі салдатаў бегюць па двары, крычаць і страляюць, а ў дом унегла жанчына, якая гатавала ў двары.

...Калі страляніна скончылася, да нас у падвал зайшла пажылая пара з 5-га пад'езда, а пазней, калі а 17-й пачалася каменданцкая гадзіна, яны пайшлі дадому і ўбачылі, што Навальны ляжыць у двары тварам уніз.

Двое іншых суседзяў расказалі тое самае пра падзеі таго дня. Адзін сусед сказаў, што дзверы ў кватэру былі адчыненыя. Ён меркаваў, што Навальны мог сысці, каб праверыць сваю машыну, пакінутую ў двары і пашкоджаную падчас страляніны. Трое суседзяў казалі, што наступнай раніцай агледзелі цела Навальнага і выявілі, што яму двойчы стрэлілі ў спіну і ў галаву. Шарсцяная шапка на ім, паводле іх словаў, набракла крывёй, а побач яны знайшлі раскіданыя вырваныя старонкі з яго пашпарта. Яны задаваліся пытаннем, ці магло яго прозвішча, Навальны, зрабіцца прычынай забойства.

Праз тыдзень быў забіты Леанід Гой, сусед, які знайшоў мёртвае цела Яўгена Петрашэнкі. Сусед, які быў сведкам забойства, расказаў Amnesty International, што Гой, 51-гадовы рабочы на заводзе, быў застрэлены ў двары за домам №20За раннім ранкам 19 сакавіка. Ён сказаў, што пасля ночы ў падвале Гой падняўся ў сваю кватэру, каб звязацца з сям'ёй, якая выехала ў Польшчу. Калі Гой выйшаў у двор, па дарозе у падвал яго сустрэлі маладыя расійскія салдаты, якія спыталі, хто ён такі і што робіць. Гой сказаў, што жыве ў кватэры №1 гэтага дома. Яны папрасілі адвесці іх туды. Па дарозе яны заўважылі ля дома магілу і спыталі, чья яна. Гой сказаў, што гэта магіла яго сябра Яўгена. У гэты момант салдаты стрэлілі ў яго, і ён паваліўся на зямлю. Ён не варушыўся, і яго цела заставалася там да наступнага дня, калі суседзі пахавалі яго побач з Яўгенам.

Пяты сусед, Леанід Баднарчук, 44-гадовы будаўнік, які жыў у тым самым доме, быў забіты праз чатыры дні, 22 ці 23 сакавіка. Суседзі, якія былі ў гэты час у падвале, расказалі Amnesty International, што расійскія салдаты застрэлілі Баднарчука, калі ён падымаўся па лесвіцы з падвала, а пасля кінулі гранату ў лесвічны пралёт. Сусед расказаў пра гэты выпадак:

8 Даследчыкі Amnesty International бачылі магілу. Цела ўжо эксгумавалі і даставілі ў морг. 2 траўня 2022 г. цела вярнулі сям'і, і яго пахавалі на могілках у Бучы.

Гэта было ўдзень, якраз перад абедам, прыкладна з 14:30 да 15. У падвал зайшоў малады салдат і запатрабаваў нашы тэлефоны. Я спытаў, ці хоча ён, каб мы склалі ўсе нашы тэлефоны ў торбу, і ён накіраваў на мяне вінтоўку. Ён быў вельмі агрэсіўны. Ён сабраў усе тэлефоны, аддаў іх Леаніду і сказаў несці тэлефоны і ісці перад ім. Леанід падпарадкаваўся і ўзяў тэлефоны, і калі ён падымаўся па прыступках, мы пачулі два ці тры стрэлы, а праз некалькі хвілінаў – гучны выбух, таксама на лесвіцы.

Мы засталіся ў падвале і не маглі падысці да лесвіцы паглядзець, бо баяліся, што нас таксама застрэляць. Мы нейкі час пачакалі, а пасля пайшлі паглядзець і знайшлі Леаніда мёртвым – ён ляжаў пасярод лесвіцы ў лужыне крыві. У яго адсутнічала частка галавы, а з нагі тырчалі косткі. Раны былі вялізныя, не агнястрэльныя. Яны, відаць, былі ад гранаты.

На лесвіцы ў падвал даследчыкі Amnesty International знайшлі на некалькіх прыступках вялікія плямы крыві, а таксама сляды агню і пашкоджанні на сцяне, характэрныя для выбуху гранаты.

Метрах ў 300 ад жылога комплексу, дзе забілі пяцёрых гэтых чалавек, на рагу вуліц Яблунскай і Вакзальнай (дзе ішлі жорсткія баі паміж расійскімі і ўкраінскімі войскамі, у тым ліку 27 лютага), расійскія салдаты штурмавалі дом Ірыны Абрамавай і трымалі яе, яе мужа Алега і бацьку Уладзіміра пад прыцэлам, а потым вывелі Алега вонкі і забілі яго на тратуары ля дома, які падпалілі.

Стоячы на папалішчы свайго дома, Ірына Абрамава расказала Amnesty International:

Раніцай 5 сакавіка нейкія салдаты паставілі БТР [бронетранспарцёр] у садзе нашага суседа, кінулі гранату ў наш дом і стралялі па нашым доме. Стрэлаў мы не чулі, толькі град куляў біў па металічнай агароджы і дзвярах. Было каля 11 раніцы.

Мой муж Алег выйшаў з паднятымі рукамі, сказаў – калі ласка, не страляйце, мы цывільныя. Яны сказалі: «Выходзьце ўсе». У нашым двары было чацвёра салдатаў. Калі мы выйшлі з паднятымі рукамі, яны сказалі: «Пакажыце, што ў вас у кішэнях». Яны забралі смартфон майго мужа, а калі мой бацька падаў ім тэлефон – гэта быў стары тэлефон [не смартфон], – яны кінулі яго на зямлю.

Яны сказалі: «Чаму вы не выйшлі павітаць нас? Мы прыйшлі вызваліць вас, паглядзіце на нашы палоскі». Іх рукі, каскі і вінтоўкі былі абмотаныя стужкамі ў чорную і аранжавую палоску⁹.

Калі салдаты дапытвалі нас у двары, мы ўбачылі агонь, які хутка распаўсюджваўся з задняй часткі дома, куды салдаты кінулі гранату.

Бацька Ірыны, Уладзімір, сказаў, што спрабаваў пагасіць агонь вадой, але праз дым яму было цяжка дыхаць. Ён папрасіў салдатаў дазволіць Алегу дапамагчы яму. Адзін з салдатаў вызірнуў на

9 З пачатку канфлікту на ўсходзе Украіны ў 2014 г. чорна-аранжавая георгіеўская стужка служыць знакам вярнасці Расіі. Прарасійскія актывісты, як заўважалася, выстаўлялі гэты сімвал напаказ, нават прывязвалі да ваеннага рыштунку. Гл., напрыклад, «The Ribbon of Saint George: Russia's Version of the Remembrance Poppy», Forces.Net, 6 верасня 2021 г. Некалькі жыхароў Бучы расказалі Amnesty International, што расійскія салдаты прывязвалі чорна-аранжавыя стужкі да сваіх машынаў, зброі і абмундзіравання.

Ірына Абрамава паказвае месца, дзе ў Бучы знайшлі мёртвым яе мужа Алега Абрамава. © Amnesty International

вуліцу і сказаў саркастычным тонам: «Ён не вернецца».

Я бачыла, як бацька кашляе ад дыму, спрабуючы паліваць дом вадой, але не бачыла Алега, бо салдаты адвялі яго за плот. Я выбегла на вуліцу і спярша ўбачыла салдатаў, якія сядзелі на сцяне на супрацьлеглым баку дарогі і пілі вадку ля БТР [бронетранспарцёра], які стаяў побач з нашым домам.

Тады я паглядзела направа і ўбачыла Алега, які ляжаў на зямлі ў лужыне крыві. Я адразу зразумела, што ён мёртвы. Частка яго галавы адсутнічала, а з галавы і вуха моцна ішла кроў. Я закрычала, салдаты накіравалі на мяне вінтоўкі, і я крыкнула ім: «Застрэльце і мяне таксама».

Салдаты прымусілі нас зараз жа сысці. Нам не дазволілі вярнуцца, пакуль яны не пакінулі Бучу. Цела Алега засталася на вуліцы.

Аляксандра Ярэміча, 43-гадовага чыгуначнага інспектара і бацьку двух дзяцей, забралі з сядзібы яго сябра на ўскрайку Бучы, вывелі да ўзлеску ля дома і ранкам 25 сакавіка пазасудова пакаралі смерцю.

Сябры, у якіх ён спыніўся, расказалі Amnesty International пра гэты выпадак:

Была пятая гадавіна смерці маёй маці, таму мы наведалі яе магілу адразу за плотам сядзібы, метрах у 100-150 ад дома. Расійскія салдаты стаялі там непадалёк, і мы маглі чуць гукі абстрэлу ў гэтым раёне, таму прабылі ля магілы толькі некалькі хвілінаў. Мы паклалі кветкі і пайшлі дадому.

... Праз 15-20 хвілінаў тры салдаты падышлі да сядзібы і вывелі нас на вуліцу. Адзін з іх, у балаклаве, узяў тэлефон Аляксандра і праглядаў яго хвілінаў сем, а старэйшы салдат усклікнуў: «Чаго ты так доўга?» Яны сышлі з тэлефонам Аляксандра, а праз 20 хвілінаў вярнуліся большай групай і спыталі: «Чый гэта тэлефон?», а Аляксандр сказаў: «Мой, у мяне нічога не тэлефоне няма, я толькі зняў некалькі пажараў».

Салдат-чачэнец з групы тройчы стрэліў у зямлю, а салдат з азіяцкім абліччам сказаў: «Вам пашанцавала», – у той час, як салдат-чачэнец павеў Аляксандра за плот (дзе мы больш не маглі яго бачыць). Праз некалькі хвілінаў мы пачулі адзіночны стрэл, а пасля

чаргу з трох стрэлаў. Мы ведалі, што яны забілі яго. Мы спыталі, ці можам пахаваць яго, салдат з азіяцкім абліччам сказаў, што не. Я сказаў: «Мы больш не будзем выходзіць, калі ласка, не рабіце нікому шкоды». Салдат-азіят сказаў: «Вам пашанцавала, што мы тут», – і тады яны ўсе сышлі.

Пазней Аляксей пайшоў шукаць Аляксандра і знайшоў яго на зямлі, тварам уніз, з паднятымі рукамі. Мы пахавалі яго там.

Цела эксгумавалі пасля таго, як расійскія войскі былі выцесненыя з гэтага раёна, а пасля – у сярэдзіне красавіка – перазахавалі, расказаў Amnesty International сын Аляксандра.

Жыхары іншых суседніх гарадоў і вёсак таксама сутыкнуліся з сур'ёзнымі парушэннямі падчас расійскай акупацыі гэтых раёнаў. У Здзвіжаўцы, вёсцы ў 20 км на паўночны захад ад Бучы, Amnesty International расследавала справы двух маладых людзей, Паўла Халадэнкі і Віктара Балая, якія, выглядае, былі без суду і следства забітыя расійскімі войскамі ў сакавіку. Іх целы засталіся часткова закапанымі ў акопе ў лесе на ўскрайку вёскі, дзе падчас акупацыі гэтага раёна стаялі лагерам расійскія салдаты. Падчас візиту ў сярэдзіне красавіка даследчыкі Amnesty International знайшлі расійскія ваенныя пайкі, адзенне, пустыя бутэлькі з-пад алкаголю і іншыя знакі вайсковай прысутнасці, раскіданыя сярод шматлікіх акупаў і слядоў бронемашынаў.

Пажылы жыхар Здзвіжаўкі, 68 гадоў, прыгадаў перыяд расійскай акупацыі. Ён расказаў:

Ля Гастомеля была вялікая бітва, і яны прыбылі сюды ў адступленні. Гэта была вялікая вайсковая калона не менш як з 60 машынаў, якія спыніліся тут 25 лютага. Затым на наступны дзень, 26-га, іх было больш за 200. У расійскіх салдатаў не было на форме знакаў адрознення. Усе яны казалі, што яны радавыя, без званняў. Яны казалі, што прыйшлі сюды змагацца з «хунтай». Украінскі ўрад яны называлі «хунтай».

...Нейкі час з імі можна было размаўляць, але пазней яны змяніліся. Яны пачалі рабаваць. Яны рабавалі ўсе дамы тых, хто з'ехаў: бралі бытавую тэхніку, дываны і пасцель. (Было халодна, таму ім была патрэбная пасцель.) Яны скралі ўсе марынады, якія заставаліся ў людзей. Але рабавалі пераважна пустыя дамы. Калі ўнутры былі людзі, яны пакідалі дамы ў спакоі. Яны маглі зайсці, але нічога не ўзяць, калі ты адчыняў дзверы на іх грук. Але ты мусіў адчыніць – яны выпадкова ледзь не забілі жанчыну, якая ад іх схавалася.

У нейкі момант на галоўнай дарозе крыху вяліся баявыя дзеянні; ударам украінскага верталёта быў падбіты танк. Панёшы яшчэ больш стратаў, расійскія войскі пачалі адыходзіць у вёску і хаваць сваю тэхніку на ўчастках людзей. Яны занялі некаторыя дамы, жылі ў іх і рабілі ў дварах траншэі, і г.д.

...З часам яны зрабіліся больш агрэсіўнымі. Магчыма, яны думалі, што іх тут чакае цёплы прыём, але гэтага не здарылася.

Маці Паўла Халадэнкі, 28-гадовага таксіста і ветэрана канфлікту ў Данбасе на ўсходзе Украіны, падзялілася тым, што ведала пра смерць сына. Яна сказала:

На другі дзень вайны (25 лютага) Павел і яго сябар Віктар адправіліся ў Барадзянку, збіраючыся ўступіць у сілы тэрытарыяльнай абароны, але Павел у той жа вечар пазваніў і сказаў, што ўступіць не выйшла, і яны вяртаюцца. Але да таго часу расійскія войскі ўжо былі ў гэтым раёне, і яны не маглі знайсці шлях назад, таму спыніліся ў сяброў у вёсцы Бабінцы (у 5 км), каб паспрабаваць вярнуцца дадому праз палі, пазбягаючы вялікіх дарог, дзе было расійскае войска.

26 лютага мы зноў размаўлялі з Паўлам і пераконвалі яго не спрабаваць вярнуцца, бо вёску атачылі расійскія войскі... Апошні раз мы чулі Паўла 3 ці 4 сакавіка. Пасля 15 сакавіка мы страцілі сувязь да самага канца расійскай акупацыі. Калі расійскія войскі пакінулі нашу мясцовасць, мы даведаліся, што целы Паўла і Віктара знайшлі ў лесе.

Amnesty International наведла гэты раён і апытала вяскоўцаў, якія знайшлі целы; тыя казалі, што заўважылі нагу, якія тырчала з пяску ў акопе. Сваякі двух мужчынаў расказалі Amnesty International, што калі іх целы знайшлі, іх рукі былі звязаныя за спінай, і яны абодва былі забітыя стрэламі ў галаву. Фотаздымкі целаў, якія пабачыла Amnesty International, адпавядаюць гэтаму апісанню. У дадатак да звязаных за спінай рук, твар і галава Віктара Балая былі абмотаныя празрыстым скотчам.

У іншай вёсцы, Новы Карагод, прыкладна ў 30 км на паўднёвы захад ад Здзвіжаўкі, Віктар Клокун, 46-гадовы будаўнік, быў такім жа чынам знойдзены мёртвым са звязанымі за спінай рукамі і кулявой адтулінай у галаве. Яго партнёрка, Алена Сахно, расказала Amnesty International:

5 сакавіка ён адправіўся ў Дзмітраўку, вёску ў некалькіх кіламетрах адсюль, каб наведаць братаў. Удзень ён вярнуўся і прынёс мне 1 кілаграм мукі. Ён сказаў, што калі вяртаўся з Дзмітраўкі, то бачыў расійскі танк. Мы пілі гарбату; было каля 17 гадзінаў, добраахвотнікі тэрытарыяльнай абароны (украінскія) перакрылі дарогу на Барадзянку і бегалі вакол. Віктар сказаў, што яму трэба ісці на змену. Ён быў сярод цывільных, якія дапамагалі прыглядаць за вёскай, сачыць за перамяшчэннямі расійскіх войскаў. Зброі ў яго не было. Ён сышоў з дому а 18-й.

Наступным ранкам нейкія вяскоўцы казалі, што яны знайшлі чатыры целы, і неўзабаве, каля 9 гадзінаў, прынеслі цела Віктара. Яго рукі былі звязаныя за спінай кавалкам белага пластыку, яго застрэлілі ў галаву. Побач з яго цэлам знайшлі чахол ад яго тэлефона і сцізорык, які ён заўсёды насіў у кішэні (з даваеннага часу), але яго тэлефон знік.

Раніцай 6 сакавіка на паўночным ускрайку вёскі Новы Карагод знайшлі целы Аляксандра Шылана, 26 гадоў, Аляксея Прэсажнага, 40 гадоў, і Ігара Сервінскага (ён жа «Чувас»). Іх сем'і і сябры апісалі іх як мясцовых актывістаў, якія займаліся зборам інфармацыі пра перамяшчэнні расійскіх войскаў. Бацька Аляксандра Шылана, Уладзімір, расказаў Amnesty International, што папаўдні 5 сакавіка, усяго за некалькі гадзінаў да забойства, ён спрабаваў пераканаць сына пакінуць вёску, але той сказаў, што яго цяжарная сяброўка не хоча з'язджаць і ён застаецца з ёй. Уладзімір з'ехаў з сяла з

жонкай і дачкой, сказаўшы, што апошні раз чуў сына ў 14:25. Паводле словаў дзядзькі Аляксандра Шылана і іншага вяскоўца, Шылан і двое яго сяброў былі забітыя каля 17 гадзінаў.

Надзя Заят, якая таксама жыла ў Новым Карагодзе, расказала Amnesty International, што паміж 16 і 17 гадзінамі яна вызірнула ў акно і ўбачыла трох чалавек, якія ішлі міма аўтобуса на прыпынку на галоўнай дарозе на ўзлеску. У нейкі момант, сказала яна, усе трое паднялі рукі над галавой і працягнулі ісці з паднятымі рукамі. Дзядзька Аляксандра Шылана, Рыгор, які быў у некалькіх дамах па вуліцы далей, расказаў, што чуў некалькі стрэлаў і бачыў, як тры чалавекі ўпалі на зямлю. Неўзабаве пасля гэтага ён убачыў, як двое салдатаў выйшлі з лесу, дзе ў іх быў лагер, і адцягнулі целы да ўзбочыны.

У салдацкім лагеры (прыкладна ў 200 метрах ад месца, дзе знайшлі гэтыя тры целы), даследчыкі Amnesty International знайшлі расійскія ваенныя пайкі, раскіданыя сярод каляінаў, пакінутых бронетранспарцёрамі.

15 гадовы хлопец, Ігар Дэнчык, і яго цётка Людміла Шабанава былі застрэленыя на вачах у сваёй сям'і ў пасёлку Ворзель у некалькіх км ад Бучы. Гэта здарылася вечарам 3 сакавіка, і гэтых двух забілі ля падвала, дзе хавалася сям'я і іх суседзі. 68-гадовы дзед Дэнчыка, Леанід Цімашэнка, апісаў тое, што адбылося. Ён прыгадаў:

Мы хаваліся ў падвале пад нашым домам, калі прыкладна а 19-й расійскія салдаты пагрукалі ў адны з дзвярэй, а пасля прайшліся па іх чаргой. Нас было калі 40-50 чалавек, але, на шчасце, ніхто не пацярпеў, бо людзі былі далёка ад дзвярэй. Неўзабаве пасля гэтага салдаты падышлі да іншага ўваходу ў падвал, ля цэнтральнай лесвіцы, і кінулі ў падвал светлашумавую гранату, а пасля – дзве гранаты са слязістым газам. У мяне балела горла, гарэлі вочы, іншыя таксама адчувалі дзеянне слязістага газу. Мы адчынілі маленькае акно, каб упусціць крыху свежага паветра, але людзі пачалі панікаваць і адчынілі дзверы, каб выйсці.

У гармідары я страціў Ігара з вачэй. Ён выйшаў з іншымі, і салдаты казалі людзям легчы на зямлю. Калі ён і іншыя ляжалі на зямлі тварам уніз, салдаты пачалі страляць.

Я быў апошнім, хто выйшаў з падвала, і калі выбраўся, то ўбачыў, што Ігару трапілі ў шыю, яго цётцы Людміле – у нагу, а яе мужу Валерыю – у спіну. Падышоў расійскі ваенны медык і сказаў, што Ігар мёртвы. Сваякі і суседзі паднялі Людмілу і Валерыя наверх, але на наступны дзень Людміла памерла ад ранаў.

Валерый Шабанаў і іншыя людзі, якія выбраліся з падвала, выжылі.

Цімашэнка і іншы жыхар дома казалі, што праз некалькі дзён пасля забойства Ігара Дэнчыка і Людмілы Шабанавай яны даведаліся, што салдаты абшуквалі падвал дома і знайшлі нейкую зброю і/або боепрыпасы, якія украінскія войскі ці добраахвотнікі выцягнулі з расійскага бронетранспарцёра, падбітага і спыненага ўкраінскімі войскамі ў гэтым раёне. Калі б украінскія войскі ці добраахвотнікі насамрэч схавалі зброю ў жылым будынку, дзе шмат цывільных асобаў, такія дзеянні паставілі б пад пагрозу бяспеку цывільных, што супярэчыць абавязку прымаць усе

Леанід Цімашэнка ля ўвахода ў падвал пад сваім домам у Ворзэлі, дзе хаваліся яго сям'я і суседзі, калі 3 сакавіка яго 15-гадовы ўнук Ігар Дэнчык і яго цётка Людміла «Леся» Шабанава былі застрэленыя расійскімі салдатамі. Ігар памёр на месцы, а Людміла памёрла на наступны дзень. На дзвярах падвала частка напісанай жыхарамі шылды паведамляе: «Тут жывуць дзеці».

© Amnesty International

магчымыя меры засцярогі, каб абараніць падкантрольных ім цывільных асобаў ад наступстваў нападаў, у тым ліку пазбягаючы размяшчэння ваенных аб'ектаў у густанаселеных раёнах¹⁰.

У Андрэеўцы, вёсцы ў 60 км на паўночны захад ад Кіева, сярод забітых расійскімі войскамі быў 23-гадовы Антон Ішчэнка, расказаў Amnesty International яго дзед. Двое вяскоўцаў, якіх затрымлівалі расійскія войскі, што акупавалі вёску на тры тыдні ў сакавіку, расказалі Amnesty International, што Антона трымалі разам з імі.

«Антон арыштавалі 3 сакавіка, на наступны дзень пасля яго дня нараджэння, – прыгадаў адзін з іх, Андрэй Гілазуноў. – Калі яго прывезлі туды, дзе нас трымалі, ён быў у кепскім стане. Яго моцна збілі... Ён паспрабаваў збегчы, і яго застрэлілі».

10 Дадатковы пратакол I, артыкул 58(b).

ПАЗАСУДОВЫЯ ПАКАРАННІ СМЕРЦЮ І КАТАВАННІ

Amnesty International расследавала два выпадкі забойстваў расійскімі войскамі цывільных асобаў у палоне, калі на целах ахвяраў былі сляды, якія сведчылі, што перад расстрэлам іх катавалі.

Целы Васіля Недашкіўскага, 47-гадовага мантажніка вокнаў і бацькі дваіх дзяцей, і яго суседа Ігара Літвіненкі, якому было пад 30, знайшлі 31 сакавіка ў падвале будынка на паўднёвы захад ад скрыжавання вуліц Садовай/Цэнтральнай у Бучы.

Жонка Недашкіўскага Таццяна расказала Amnesty International:

Расійскія салдаты былі ўсюды; яны заходзілі ў дамы і выходзілі з іх, рабавалі і карысталіся кватэрамі тых, хто з'ехаў. З таго часу, як сюды прыбылі салдаты, мы не маглі шмат перамяшчацца. Некаторыя салдаты не дазвалялі нават выйсці, каб выкінуць смецце. Мае дзеці з'ехалі, засталіся толькі я і Васіль, і большую частку часу мы былі ў кватэры. [Расійскія салдаты] казалі нам надзяваць белую павязку кожны раз, як мы выходзім з дому. Васіль не любіў яе насіць. З 15 сакавіка нам казалі ісці ў падвал.

18 сакавіка а 19-й у нашу кватэру (дом №34а) прыйшлі салдаты і вывелі нас абаіх. Яны прымусілі нас ісці з рукамі за спінай і некалькі разоў ударылі Васіля прыкладамі аўтаматаў. Мае муж і сын дапамагалі сілам тэрытарыяльнай абароны, капалі траншэі, і салдаты дазналіся пра гэта. Яны адвялі нас у кватэру, якую яны займалі на другім паверсе суседняга дома (нумар 33в), і з таго часу я больш ніколі Васіля не бачыла.

Калі я спытала пра яго, яны казалі, што адвезлі яго ў штаб-кватэру для допыту. Я сказала, што мы цывільныя, і адзін з салдатаў паляпаў мяне па плячы і сказаў: «Мы ўсё ведаем; у нас тут ёсць інфарматыры». Яны не зрабілі мне шкоды і нават не дапытвалі. Камандзір загадаў салдатам напіць мяне гарбатай і добра са мной абыходзіцца, і ніхто не размаўляў са мной, пакуль наступным ранкам у 5:30 мяне не выпусцілі.

Я вярнулася ў падвал з іншымі жыхарамі і чакала, калі вызваляць майго мужа, але ён так і не вярнуўся. Пасля 31 сакавіка, калі расіяне сышлі, сусед сказаў мне пайсці пашукаць яго ў падвале, і там я знайшла Васіля і Ігара мёртвымі. Яны катавалі іх і застрэлілі. Калі ўкраінскія салдаты выносілі целы, то выкарыстоўвалі вяроўкі, бо баяліся, што іх маглі замінаваць.

На фотаздымках цела Недашкіўскага, якія бачыла Amnesty International, відаць адкрытыя раны на руках і галаве, прычым апошняя асабліва вялікая. На здымках таксама відаць сінякі на яго жываце і правым боку.

У доме, дзе трымалі Васіля і Таццяну Недашкіўскіх, і ў іншых дамах вакол таго двара даследчыца Amnesty International убачыла ў разрабаваных і разгромленых кватэрах надпісы на рускай мове. Таксама яна знайшла стрэляныя гільзы ад куль ля пад'ездаў дома, дзе затрымалі мужа і жонку, і ля падвала, дзе знайшлі целы Недашкіўскага і Літвіненкі – ад куль, якія, як вядома, выкарыстоўваліся спецыяльнымі падраздзяленнямі расійскіх вайскоўцаў.

↑ Скрыні з боепрыпасамі

На пачатку красавіка, калі расійскія салдаты пакінулі Бучу, у склепе невялікага хлява ў садзе дома на вуліцы Вакзальнай, знайшлі цела жанчыны. Гаспадар дома расказаў Amnesty International, што яны сышлі адсюль 3 сакавіка і калі вярнуліся 7 красавіка, то знайшлі цела жанчыны, распасцёртае на падлозе склепа. Яны казалі, што цела было аголенае і загорнутае ў футра; частка яе галавы адсутнічала, а на прэдняй частцы сцёгнаў, жывата і верхняй частцы грудзей былі адкрытыя раны. Пазней жанчыну ідэнтыфікавалі¹¹.

Расійскія салдаты занялі гэты дом падчас свайго знаходжання ў Бучы. Скрыні з боепрыпасамі і расійскія ваенныя пайкі былі раскіданыя па ўсім прылеглым да сада полі, дзе расійскія войскі ставілі свае транспартныя сродкі, а дом быў дарэшты разгромлены.

У дамах у Бучы знайшлі яшчэ некалькі целаў, прычым у некаторых былі звязаныя за спінай рукі, а некаторыя мелі траўмы, якія сведчылі, што іх катавалі перад тым, як забіць¹².

БЯЗДУМНАЯ СТРАЛЯЊІНА

Таццяна Памазенка, 56-гадовая прадавачка крамы на пенсіі, была застрэная ранкам 27 лютага ў двары свайго дома непадалёк ад паўночнага канца вуліцы Вакзальнай у Бучы. Яе маці, 76-гадовая Ларыса Савенка, расказала Amnesty International:

Мы былі ў двары каля 10 раніцы, калі ўбачылі калону расійскіх ваенных машынаў, якая рухалася па вуліцы Вакзальнай. Тое самае мы бачылі ў папярэднія два дні. Расійскія вайскоўцы ўпершыню прайшлі міма нашага дома 25 лютага, а пасля зноў – 26-га, гэта быў трэці раз. Я сказала ёй паспяшацца ў дом, бо салдаты, ідучы вуліцамі, стралялі направа і налева, і гэта было небяспечна. Яна сказала, што хоча пераканацца, што я ўнутры, і тады пойдзе да сябе. [Два гэтыя дамы знаходзяцца побач вакол аднаго двара.] У мяне ёсць час, сказала яна.

Пад'ехалі ваенныя машыны і абстралялі яе дом. Яны разбілі ўсе вокны і дзверы. Выпусцілі вельмі шмат куляў. Яны, відаць, здалёк убачылі яе ў двары.

Увесь дзень яна праляжала мёртва ля дома, а пасля ноччу я сама пахавала яе ў садзе.

11 Яе сям'я ў жалобе запатрабавала, каб інфармацыя пра гэты выпадак не публікавалася.

12 Гл., напрыклад: «Bucha: A street filled with bodies», France 24, 21 красавіка 2022.

Савенка сказала, што расійскія вайскоўцы вярнуліся прыкладна праз тыдзень. Яна прыгадала:

Усю вайну я заставалася ў доме адна. Яны прыйшлі 5 сакавіка, паставілі БТР [бронетранспарцёр] у маім садзе і заставаліся там два дні. Да мяне прыехаў сын, і нам давялося некалькі дзён хавацца ў пуні, бо яны карысталіся домам, і мы не маглі нікуды пайсці. Мы нават не маглі зайсці ў дом, каб схадзіць у туалет. Давялося выкарыстоўваць вёдры. Мы развялі агонь, каб прыгатаваць ежу, але яны не дазволілі, і давялося яго пагасіць. Іх было пяцёра, усе вельмі маладыя, за выключэннем камандзіра, які быў старэйшы. Яны забралі наш тэлефон, а калі праз два дні сышлі, то тэлефон нам не вярнулі.

30 ці 31 сакавіка да брамы падышлі два салдаты і сказалі: «Ваша дачка мёртвая, і вам нельга тут заставацца». Яны ведалі, што мая дачка мёртвая. Яны спыталі ў мяне, дзе цела, і сказалі, што хочучь забраць яго і што я мушу пайсці з імі... Я адмовілася, і тады нешта адцягнула іх увагу, таварышы паклікалі іх з дарогі, і яны сышлі.

Пры адсутнасці бяспечных гуманітарных калідораў украінскія цывільныя асобы, якія спрабавалі пакінуць раёны актыўных баявых дзеянняў, сутыкаліся з сур'ёзнай рызыкай. Аляксандр Сэчэўкі, 62 гады, і яго нявестка Вольга Сэчэўкая, 32 гады, былі забітыя, калі аўтамабіль, у якім яны ехалі, абстралялі, як мяркуецца, расійскія войскі. У здарэнні пацярпеў сын Вольгі Мікола, 7 гадоў.

Муж Вольгі Сэчэўкай, кіроўца аўтамабіля, раскажаў пра перажытае Amnesty International. Ён сказаў, што 11 сакавіка праз жорсткія баі спрабаваў уцячы з сям'ёй з роднага горада Макарава, але аказалася, што гэта надзвычай цяжка. Яны дабіраліся да розных расійскіх блок-пастоў, і там іх разварочвалі ці прымушалі чакаць. Нарэшце 12-га ім дазволілі праехаць праз ключавы расійскі блок-пост у складзе калоны з 12-15 аўтамабіляў. Яны спрабавалі перасячы ўчастак паміж гарадамі Ліпаўка і Каралеўка прыкладна ў 9 км ад Макарава.

«Уся калона складалася з цывільных уцекачоў, – прыгадаў ён. – Амаль ва ўсіх аўтамабілях былі дзеці».

Яны сказалі нам павольна рухацца наперад калонай з аднолькавай адлегласцю паміж машынамі. Нейкі час мы ехалі павольна, каля 30 км у гадзіну. Калі наша машына дабралася да лініі дрэваў, я пачуў стрэлы, спачатку адзіночныя, а затым – стральбу чэргамі. У нейкі момант я пачуў гук, падобны на гук цяжэйшай зброі, магчыма, кулямёта.

Стрэлы пашкодзілі першы аўтамабіль у калоне, і ён спыніўся. Мы былі ў другім аўтамабілі і таксама мусілі спыніцца. А пасля трапілі ў нас. У наш аўтамабіль трапіла як мінімум шэсць ці сем стрэлаў. Бацька быў забіты на месцы куляй у галаву. Жонку параніла асколкам, і дзіця таксама параніла.

Тады галаўны аўтамабіль ажыў і зноў пачаў рух. Я вёў наш аўтамабіль і паскорыўся. У нейкі момант я азірнуўся і ўбачыў, што іншыя аўтамабілі ў калоне гараць. З'ехала ўсяго пяць аўтамабіляў.

Аляксандр Сэчэўкі быў забіты на месцы, а Вольга Сэчэўкая памерла ў найбліжэйшым шпіталі. Мікола, сын, быў ранены куляй, якую дасталі ў шпіталі.

👁️ ↑ Ілья Навальны, застрэлены ля свайго дома ў комплексе ў Бучы, дзе расійскія салдаты забілі яшчэ чацвярых яго суседзяў.

👁️ ↑ Павел Халадэнка, забіты разам са сваім сябрам Віктарам Балаем. Іх целы знайшлі са звязанымі за спінай рукамі часткова закапанымі ў ровы на ўскрайку Здзвіжаўкі, непадалёк ад месца дыслакацыі расійскіх войскаў.

👁️ ↑ Таццяна Памазенка, забітая ў Бучы.

👁️ ← Віктар Клокун, забіты расійскімі салдатамі ў Новым Карагодзе. Яго цела знайшлі са звязанымі за спінай рукамі на ўзлеску, дзе расійскія салдаты базаваліся ў той час, калі кантралявалі вёску.

👁️ ← Людміла «Леся» Шабанава была смяротна раненая стрэлам расійскіх салдатаў 3 сакавіка 2022 г., калі выйшла з падвала пад сваім домам у Ворзелі, дзе хавалася з сям'ёй і суседзямі. Тады ж быў застрэлены яе 15-гадовы пляменнік Ігар Дэнчык.

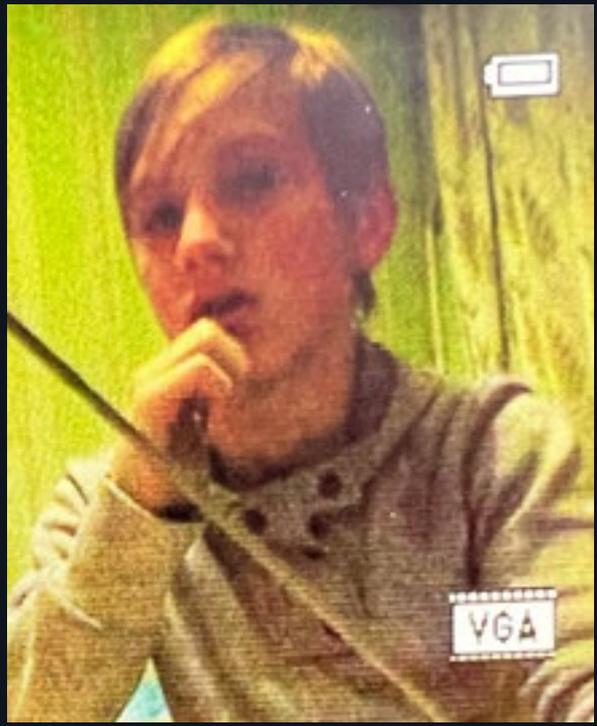
👁️ ↑ Алег Абрамаў, забіты ля свайго дома ў Бучы.

👁️ ↑ Ігар Сервінскі, забіты з двума сваімі сябрамі ў Новым Карагодзе. Суседзі бачылі, як расійскія салдаты застрэлілі трох мужчын непадалёк ад месца сваёй дыслакацыі на ўскрайку вёскі.

👁️ ↑ Аляксандр Шылан, 26 гадоў, забіты разам са сваімі двума сябрамі ў Новым Карагодзе. Суседзі бачылі, як расійскія салдаты застрэлілі трох мужчын непадалёк ад месца сваёй дыслакацыі на ўскрайку вёскі.

👁️ ↑ Ігар Дэнчык, 15 гадоў, быў застрэлены расійскімі салдатамі 3 сакавіка 2022 г., калі выйшаў з падвала пад сваім домам у Ворзэлі, дзе хаваўся з сям'ёй і суседзямі. Тады ж была смяротна раненая стрэлам яго цётка Людміла «Леся» Шабанава.

↑ Рэшткі дома №326, разбомбленага расійскімі войскамі 2 сакавіка 2022 г.

3. НАПАДЫ НА ЖЫЛЫЯ ДАМЫ Ў БАРАДЗЯНЦЫ

У перыяд расійскага кантролю, які доўжыўся з пачатку сакавіка па 30 сакавіка 2022 г., горад Буча, які знаходзіцца прыкладна ў 30 км на паўночны захад ад Кіева, быў месцам мноства відавочных ваенных злачынстваў¹³. Amnesty International задокументавала там шматлікія незаконныя забойствы, большасць якіх адбылася ля скрыжавання вуліц Яблунскай і Вадаправоднай, і, дадаткова, забойствы ў суседніх гарадах і вёсках¹⁴. Жыхары гэтых раёнаў таксама апісвалі паўсюдныя рабаванні і іншыя парушэнні.

Шэраг разбуральных авіяўдараў, нанесеных расійскімі войскамі 1 і 2 сакавіка 2022 г., пашкодзіў восем жылых шматкватэрных дамоў у Барадзянцы, гарадку прыкладна ў 60 км на паўночны захад ад Кіева¹⁵. У дамах жыло больш, чым 600 сем'яў, і калі буйныя фрагменты будынкаў абрынуліся, як мінімум 40 жыхароў загінула. Большасць ахвяр загінула ў падвалах дамоў – у тым месцы, дзе шукала абароны.

13 Расійскія войскі з'явіліся ў Бучы 25 лютага, але іх кантроль над горадам некаторы час быў надзвычай няпоўным: расійскія і ўкраінскія войскі як мінімум тыдзень у пачатку сакавіка вялі ў гэтым раёне інтэнсіўныя баі.

14 У папярэднім выпуску Amnesty International апісала забойства цывільнай жанчыны ў Бучы, а таксама, дадаткова, забойствы ў Гастомелі і Ворзелі, гарадах непдалёк ад Бучы, і ў Барадзянцы, горадзе на паўночны усход ад Кіева. Гл. Amnesty International, «Ukraine: Russian forces extrajudicially executing civilians in apparent war crimes – new testimony», 7 красавіка 2022 г. Human Rights Watch таксама апублікавала справаздачу пра парушэнні з боку расіян у Бучы, у тым ліку пра пазасудовыя пакаранні смерцю, катаванні і гвалтоўныя выкраданні. Гл. Human Rights Watch, «Ukraine: Russian Forces' Trail of Death in Bucha», 21 красавіка 2022 г.

15 Незразумела, якія боепрыпасы выкарыстоўваліся пры нанясенні ўдараў. У той час, як дадзеныя сведчаць, што амаль усе авіябомбы, якія Расія скідае на Украіну, – звычайныя і некіраваныя, за апошнія некалькі гадоў яе ваенна-паветраныя сілы прынялі на ўзбраенне новыя сістэмы, якія дазваляюць нашмат больш дакладна прымяняць гэтую зброю. Сістэма СВП-24 «Гефест» выкарыстоўвае спадарожнікі ГЛОНАСС для вызначэння месцазнаходжання ўдарнага самалёта, што дазваляе яму скідаць бомбы на малой вышыні і павялічвае дакладнасць. «Перадавыя тэхналогіі Расіі дапамагаюць выкарыстоўваць некіраваныя боепрыпасы у якасці высокадакладных бомбаў», Tass.com, 25 жніўня 2017 г. У 2019 г. міністр абароны Расіі Сяргей Шайгу заявіў, што з выкарыстаннем новых сістэм авіянікі расійскія самалёты дасягнулі кругавога імавернага адхілення (радыус, у межах якога чакаецца падзенне паловы зброі пэўнага тыпу) каля 15 м. «Ваенна-касмічныя сілы Расіі могуць выкарыстоўваць стандартныя авіябомбы ў якасці высокадакладнай зброі», Tass.com, 18 чэрвеня 2019 г.

Ва ўсякім разе, зразумела, што выкарыстоўвалася выбуховая зброя з шырокім радыусам дзеяння. Гл. у цэлым: Міжнародны камітэт Чырвонага Крыжа, «Explosive Weapons with Wide Area Effects: A Deadly Choice in Populated Areas» (студзень 2022). Разбурэнні ў Барадзянцы з'яўляюцца яшчэ адным сведчаннем неабходнасці рашучай палітычнай дэкларацыі, якая ўключала б абавязацельства пазбягаць выкарыстання такой зброі ў населеных раёнах. Гл. Amnesty International, «States should curb urban slaughter of civilians from explosive weapons», 3 сакавіка 2021 г.; Міністэрства замежных справаў Ірландыі «Protecting Civilians in Urban Warfare», <https://www.dfa.ie/our-role-policies/international-priorities/peace-and-security/ewipa-consultations/> (без даты).

Васіль Ярашэнка стаяў ля аднаго з гэтых дамоў, калі ў яго трапілі. Ён прыгадаў:

Я выйшаў з кватэры, каб папрацаваць у гаражы, а мая жонка збіралася адвесці пару пажылых суседзяў у падвал. Калі я дабраўся да гаража метрах у 150 ад дома, пачуўся магутны выбух. Я нырнуў за гараж. Паглядзеўшы, я ўбачыў вялікі пралом у будынку. Уся сярэдняя частка абрынулася – менавіта там, дзе жыхары хаваліся ў падвале.

Сярод забітых была мая жонка Галіна. Я дагэтуль бачу яе ля дзвярэй нашай кватэры, дома, дзе мы пражылі 40 гадоў.

Дамы, якія зрабіліся аб'ектамі нападу, знаходзіліся на кругавым скрыжаванні ці побач з ім ля паўднёвага ўезда ў Барадзянку. Некаторыя з іх выходзілі на дарогу, вядомую як Варшаўская шаша, што вядзе на паўночны захад ад Кіева, іншыя былі на галоўнай дарозе (вуліцы Цэнтральнай), што ідзе праз Барадзянку перпендыкулярна шашы. Пачынаючы з 25 лютага на гэтых дарогах вяліся інтэнсіўныя баі паміж расійскімі і ўкраінскімі войскамі, і расійскія ваенныя калоны праязджалі міма будынкаў, якія пазней зрабіліся аб'ектамі нападу.

Ёсць сведчанні, што прынамсі ў пэўныя моманты ўкраінскія войскі ці ўзброеныя дапаможныя сілы выкарыстоўвалі дамы як пляцоўку для абстрэлу расійскай ваеннай тэхнікі, якая ехала міма¹⁶. Жыхар аднаго з дамоў, які размаўляў па тэлефоне і адпраўляў тэкставыя паведамленні сваяку перад тым, як яго дом абстралялі, сказаў, што на даху і за будынкам былі ўкраінскія снайперы, якія стралялі па расійскіх калонах; ён баяўся, што гэта прывядзе да расійскага ўдару ў адказ. Калі ўкраінскія вайскоўцы сапраўды вялі агонь з дамоў, то яны безадказна ставілі цывільнае насельніцтва ў небяспеку і парушалі законы вайны. Тым не менш, улічваючы значную колькасць цывільнага насельніцтва, якія маглі знаходзіцца ў гэтых дамах, такія маштабныя расійскія напады былі непарапартыйнымі і невыбіральнымі паводле міжнароднага гуманітарнага права і як такія з'яўляюцца ваеннымі злачынствамі.

Удары былі дакладнымі і смяротнымі. У кожны будынак, які зрабіўся аб'ектам нападу, імаверна, трапіла буйная авіябомба, якая ўшчэнт разбурыла цэлую секцыю і выклікала велізарныя пашкоджанні ў дзясятках кватэр, а таксама ў размешчаных побач невялікіх дамах, пакінуўшы сотні сем'яў без даху над галавой. Вялізны маштаб разбурэння – сарваныя дахі, разбітыя на друзачкі вокны, сарваныя з завесаў і адкінутыя на сотні метраў дзверы – сведчаць пра знішчальную сілу выбухаў.

Некалькі відавочцаў расказалі, што бачылі і чулі самалёты, якія наносілі ўдары. Адзін відавочца, які знаходзіўся на пэўнай адлегласці ад аднаго з пацярпелых дамоў, сказаў, што бачыў, як міма праляцеў самалёт, а затым развярнуўся і скінуў бомбу на дом.

Яўген Зухо, які жыў у доме №429, апісаў першы авіяўдар. Ён трапіў у 5-павярховы жылы дом па адрасе вуліца Цэнтральная, 429а, на паўднёва-заходнім канцы вуліцы побач з кругавым скрыжаваннем. Ён расказаў Amnesty International:

16 Некаторыя жыхары Барадзянкі таксама расказалі, што многія людзі падрыхтавалі кактэйлі Молатава да прыбыцця расійскіх войскаў і выкарыстоўвалі іх, каб спыніць наступ.

☉ ↑ Дамы №429 і №429а, разбомбленыя 1 сакавіка 2022 г. у Барадзянцы. © Amnesty International

☉ ↑ На спадарожніковым здымку ад 14 кастрычніка 2019 г. відаць дамы №429 і 429а, размешчаныя на скрыжаванні, дзе 27 лютага 2022 г. на правэранных наземных фота і відэа разам са спадарожніковымі здымкамі была бачная калона меркавана расійскіх войскаў (не паказваюцца). Аднаведныя пад'езды адзначаны. На спадарожніковым здымку ад 16 сакавіка 2022 г. відаць разбурэнні ў выніку двух задакументаваных авіяўдараў і іншыя пашкоджанні. Таксама відаць дзве пашкоджаныя бронемашыны.

Мы жылі ў доме №429, але хаваліся па суседстве ў №429а, бо падвал там быў добра абсталяваны; у ім была электрычнасць. Падчас першага ўдару я, мая жонка і нашы дзеці знаходзіліся ў падвале дома №429а, але былі пад ацалелай часткай будынка. Я быў ля 1-га пад'езда, а мая сям'я была глыбей унутры. Калі дом бамбілі, дзверы, якія злучалі дзве секцыі падвала, захраслі. Я выбег вонкі, каб трапіць у падвал з 2-га пад'езда і быў уражаны, калі ўбачыў, што ўся секцыя дома ля 5-га пад'езда абрынулася. Я ведаў, што там былі жыхары. Мне ўдалося адчыніць дзверы ў 2-ую секцыю падвала, і я пачаў выводзіць людзей вонкі.

У гэтай секцыі падвала было больш, чым 40 чалавек, пераважна пажылыя людзі і дзеці і нават немаўля, якому было ўсяго некалькіх месяцаў. Усе яны выжылі.

У той час, як некаторыя жыхары, што знаходзіліся ў доме №429а, выжылі, тыя, што былі ў разбуранай секцыі будынка, загінулі. Жанчына, якая выжыла падчас бамбавання і чый зяць, Уладзімір Пекар, 43 гады, быў забіты, апісала тое, што перажыла яе сям'я. Яна сказала, што яны з дачкой і зяцем жылі ў іншым доме па вуліцы Цэнтральнай, але 26 лютага пераехалі да яе сястры, якая жыла ў доме №429, мяркуючы, што так будзе бяспечней. Незадоўга да ўдару тры жанчыны пакінулі падвал, а Уладзімір застаўся там і быў забіты.

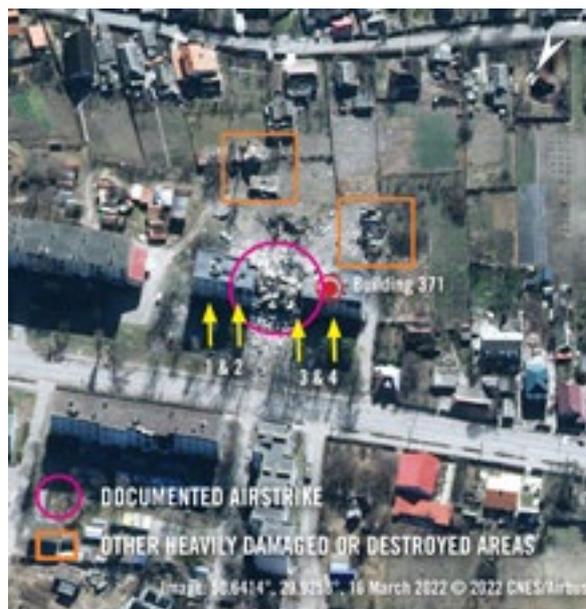
Дзвюма іншымі ахвярамі былі жыхары дома, Алена Ткачук (Вахненка), 57-гадовая кансультантка па сацыяльнай рэабілітацыі, і яе сын Юрый Ткачук, 24-гадовы менеджар лагістычнай кампаніі.

Таксама сярод тых, што загінулі ў выніку таго ж авіяўдару, былі сваякі і сябры жыхароў дамоў №429 і №429а, якія хаваліся ў апошнім доме, бо лічылі яго больш бяспечным за ўласныя дамы. Сярод ахвяраў – Алёна Хухро, 41-гадовая медсястра, і яе муж Сяргей Хухро, 37-гадовы будаўнік, у якіх засталася двое дзяцей. Яны жылі ў іншым месцы, але спыніліся ў маці Алёны, якая жыла ў доме №429, і хаваліся ў падвале дома №429а разам са сваім сябрам Юрыем Халяўкам, які таксама жыў у іншым месцы, але хаваўся там.

Адразу пасля першага ўдару па доме №429а былі яшчэ два ўдары, якія пашкодзілі суседнія дамы на вуліцы Цэнтральнай. Зухо, які жыў у доме №429, апісаў сітуацыю:

Тым часам былі яшчэ два ўдары: адзін па доме №427 і адзін – па доме №429. Людзі ў падвале дома №429 выжылі. Мы [група жыхароў, якія выбраліся з падвалаў] паспрабавалі адысці ад вышынных будынкаў і скіраваліся да возера, але ў гэтым раёне перамяшчалася расійская ваенная тэхніка, таму мы вярнуліся ў двор нашага жылога комплексу, дзе быў дзіцячы садок. Мы правялі ноч у падвале дзіцячага садка.

Пазней тым жа вечарам, каля 20:20, яшчэ адзін авіяўдар быў нанесены па доме №371 па вуліцы Цэнтральнай, метрах у 500 уніз па вуліцы ад першых пацярпелых будынкаў. Сярод забітых у выніку гэтага нападу былі Віталь Смішчук, 39-гадовы хірург, яго жонка Таццяна, якой было за трыццаць, і іх чатырохгадовая дачка Ева. Маці Віталя прыгадала:

Ⓢ ↑ На спадарожнікавым здымку ад 14 кастрычніка 2019 г. відаць дом №371. Адпаведныя пад'езды адзначаныя. На спадарожнікавым здымку ад 16 сакавіка 2022 г. відаць разбурэнні ў выніку задакументаванага авіяўдару і іншыя моцна пашкоджаныя раёны побач. На здымку ад 27 лютага 2022 г. буйных ваенных аб'ектаў відаць не было (не паказваецца).

Мой сын і яго сям'я жылі на 4-ым паверсе дома. Я размаўляла з сынам і сказала яму сыходзіць, але ён баяўся ісці вонкі. Яны хаваліся ў падвале дзеля бяспекі, але бомба разбурыла сярэднюю частку будынка, дзе знаходзіўся падвал. Калі б яны засталіся ў кватэры, то былі б у бяспецы.

Мікола Жэтніцкі, 46 гадоў, быў забіты ў падвале дома №371, дзе хаваўся са сваёй 68-гадовай маці. Яго маці выжыла, але атрымала вельмі сур'ёзныя траўмы і дагэтуль не можа хадзіць. Іншыя яе дзеці, а таксама ўнукі, якія жылі ў той жа кватэры, пазбеглі траўмаў, бо пакінулі дом незадоўга да ўдару, але ўся сям'я засталася без даху над галавой¹⁷.

Таксама ў доме №371 быў забіты Юрый Калетнік, 43-гадовы менеджар па продажах. Маці Юрыя расказала Amnesty International:

24 лютага ён пазваніў мне і сказаў, што пачалася вайна і ён не паедзе ў Кіеў на працу, бо левы бераг [горада] бамбяць. Ён прыехаў у вёску (ля Барадзянкі), каб прывезці лекаў, і мы паабедалі, а тады ён паехаў у Барадзянку, каб забраць з кватэры трох сваіх катоў, і захрас там. Ён не мог знайсці паліва. Чэргі па паліва цягнуліся на 5 км. Яго стрыечны брат сказаў, што ў яго ёсць паліва і ён паедзе ў Барадзянку, каб забраць яго і прывезці з катамі ў вёску. Але на наступны дзень ехаць кудысьці было немагчыма; дарогі былі занадта небяспечныя, бо ў мясцовасць прыбылі расійскія войскі.

Ён заставаўся ў доме, большую частку часу праводзячы ў падвале.

17 Сястра Міколы і яе сям'я, усяго шэсць чалавек, пакінулі сваю кватэру ў доме №359 менш, чым за гадзіну да ўдару, які зруйнаваў будынак і пакінуў іх без даху над галавой.

Апошні раз я чула яго 1 сакавіка ў 19:30, калі ён сказаў, што знаходзіцца ў сваёй кватэры і сілкуе тэлефон. Яго цела выцягнулі з ваннага пакоя кватэры.

На наступны дзень бамбаванне працягнулася, і пацярпеў дом №359 па вуліцы Цэнтральнай. Вадзім Загрэбелны страціў у гэтым удары пяцярэх сваякоў – маці Лідыю, брата Уладзіміра, жонку Уладзіміра Юлію і яе бацькоў Любоў і Леаніда Губанавых. Ён расказаў Amnesty International:

Мая маці жыла са мной у доме №353, але за некалькі дзён да бамбавання мы пераехалі ў дом №359, дзе жыву мой брат з жонкай і яе бацькамі. 27 лютага калона расійскіх БТР [бронетранспарцёраў] і іншых ваенных машынаў праехала па дарозе перад нашым домам і абстраляла яго. Мой сын спалохаўся і ўпаў. Таму мы схаваліся ў падвале суседняга дома №359, які быў у лепшым стане, чым наш. У нашым падвале працякала вада і кепска пахла.

Мы прабылі там тры ночы. Мы чулі, як расійскія ваенныя машыны страляюць у людзей на вуліцы, таму людзі баяліся выходзіць вонкі. Мы заставаліся ў падвале да раніцы 2 сакавіка. Напярэдадні вечарам мы чулі, што некалькі дамоў далей па дарозе разбомбленыя. Знаходзіцца звонку на вуліцы было небяспечна і знаходзіцца ў дамах было небяспечна. Я вырашыў забраць жонку і дзяцей у суседнюю школу. Мы выйшлі з дома №359 адразу пасля 7 раніцы. Аднак мая маці, брат, яго жонка і яе бацькі настаялі на тым, каб застацца ў падвале, бо баяліся, што расійскія салдаты застрэляць іх, калі яны выйдуць на вуліцы.

Хвілінаў праз 20 пасля таго, як мы сышлі, дом №359 бамбілі, і ўсе яны загінулі разам з іншымі суседзямі. Праз некалькі хвілінаў дом №353 таксама бамбілі, загінула яшчэ больш людзей.

Як мінімум 23 чалавекі былі забітыя ў доме №359, усе яны былі цывільнымі асобамі, якія жылі ў гэтым ці суседнім доме (дом №353). Хаця неўзабаве пасля гэтага быў нанесены ўдар па доме №353, большасці жыхароў, што знаходзіліся ў разбуранай частцы дома, удалося ўцячы пасля бамбавання дома №359.

Сярод іншых забітых у доме №359 былі:

- Валерый Піскавец, 43-гадовы рабочы завода, яго жонка Людміла, 41-гадовая бухгалтарка, іх дачка Валерыя, 12 гадоў, і маці Людмілы Вольга Шахаўцова, 65 гадоў.
- Марка Баброўскі, 60-гадовы дырэктар школы, яго жонка Галіна, доктарка, і іх сын Максім, студэнт Кіеўскага політэхнічнага інстытута.
- Леанід і Зінаіда Гачнікавы, пара на пенсіі, абодвум – за 60 гадоў.
- Аляксандр Гараеў, 41-гадовы будаўнік, і яго зяць Аляксандр Северын, які жыву у яго пасля таго, як яго жонка і дзеці з'ехалі з горада 27 лютага.

📷 ← Дом № 353,
разбомблены 2 сакавіка
2022 г. у Барадзянцы.
© Amnesty International

Таксама сярод тых, хто застаўся і загінуў, было некалькі пажылых людзей, у тым ліку Галіна Пінчук, 71 год. Яе сын Аляксандр расказаў Amnesty International, што напярэдадні вечарам пакінуў дом №359 пасля бамбавання іншых дамоў далей па дарозе, але яго маці сыходзіць адмовілася.

Дзмітрый Садоф'еў быў у сваёй кватэры на шостым паверсе дома №353, калі бомба трапіла ў дом №359. Ён паспрабаваў уцячы з будынка, баючыся, што таксама зробіцца аб'ектам нападу, але не здолеў своечасова выбрацца. Як ён расказаў Amnesty International:

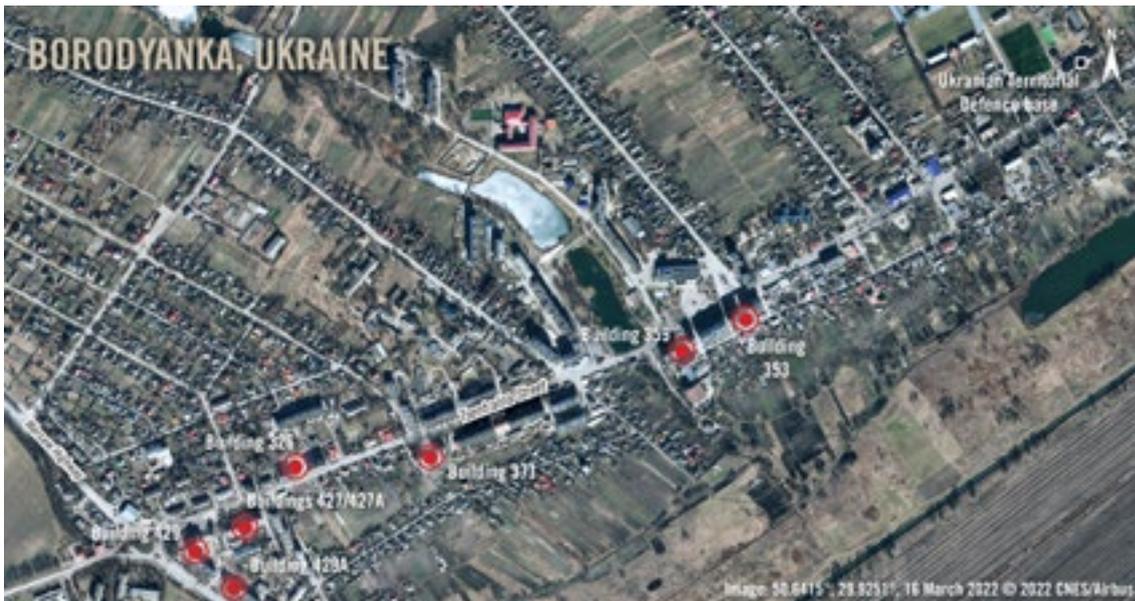
Я быў у сваёй кватэры з двума суседзямі з пад'езда нумар 3, калі ў дом №359 трапіла бомба. Яны дапамаглі мне сабраць рэчы, каб аднесці іх да машыны. Мы збіраліся пакінуць будынак, бо пасля бамбавання іншых дамоў напярэдадні вечарам баяліся, што ўсе дамы ў гэтым раёне пацярпяць ад нападу. Падчас удару, які абрынуўся на дом №359, яны спускаліся ўніз, а калі ўдарылі па нашым доме, яны ўжо дабраліся да першага паверха, а я яшчэ спускаўся.

[Калі на нас абрынуўся ўдар], я застыў, і на мяне пасыпаліся абломкі. Я не страціў прытомнасці, але быў агаломшаны. Я нічога не бачыў. Мае вочы і рот былі поўныя бетоннага пылу. Я аказаўся ў пастцы пад тым, што спачатку палічыў бетоннай сценавой панэллю, але насамрэч гэта былі металічныя дзверы. Мяне раніла ў спіну, але я змог вызваліцца і спусціцца ўніз. Суседзі з кватэры нумар 20 і іх двое дзяцей таксама былі ў бяспецы і спускаліся па лесвіцы. Мы з суседзямі зазірнулі ў ацалелую секцыю падвала (пад ацалелай секцыяй дома), але нікога там не ўбачылі.

Калі я выйшаў з дома, мы правярылі машыну: дзвярэй і акон не было, але рухавік працаваў. Тым часам мы пачулі, як нехта крыкнуў, каб мы, калі ласка, пачакалі. Гэта была дачка суседа з восьмага паверха. Яна дапамагала яму спусціцца. Ён стары, каля 80 гадоў. Ён быў басанож, але яны спусціліся, і мы ўсе селі ў машыну і як мага хутчэй пакінулі гэты раён.

☞ ↑ На спадарожнікавым здымку ад 14 кастрычніка 2019 г. відаць дамы №353 і №359. Адпаведныя пад'езды адзначаныя. На спадарожнікавым здымку ад 16 сакавіка 2022 г. відаць разбурэнні ў выніку двух задокументаваных авіяўдараў і іншыя моцна пашкоджаныя ці зруйнаваныя раёны побач. Воблачнасць не дазволіла выразна ўбачыць гэты раён на здымках ад 27 лютага 2022 г.

☞ ↑ На спадарожнікавым здымку ад 16 сакавіка 2022 г. відаць раён Бародзянкі, дзе задокументаваныя авіяўдараў па будынках. Будынкі вылучаныя на карце.

У цэлым, паслядоўнасць удараў па будынках і вядомыя выпадкі гібелі цывільных асобаў былі наступныя. Спярша 1 сакавіка каля 17:20 першае расійскае паветранае бамбаванне паразіла дом №429а па вуліцы Цэнтральнай. Там загінула шэсць цывільных асобаў, у тым ліку жыхары гэтага і суседніх дамоў, якія хаваліся ў падвале дома №429а. Праз некалькі хвілінаў удар быў нанесены па доме №429, у выніку чаго загінула адна цывільная асоба, а пасля былі ўдары па дамах №427 і №427а – паведамленняў пра смерці там не паступала. Пазней у той самы вечар, каля 20:20, быў нанесены ўдар па доме №371 па вуліцы Цэнтральнай, загінула 7 цывільных асобаў. Адразу пасля гэтага быў нанесены ўдар па доме №326 на процілеглым баку вуліцы Цэнтральнай, забітыя як мінімум два чалавекі (ля будынка знайшлі два целы плюс часткі цела нявызначанай асобы ці асобаў ля аднаго з невялікіх дамоў за будынкам). На наступны дзень, 2 сакавіка, каля 7:40 раніцы быў нанесены ўдар па доме №359, забітыя больш за 20 жыхароў, большасць з іх – у падвале. Праз некалькі хвілінаў удар быў нанесены па доме №353, забітыя 3 жыхары. Абодва ўдары разбурылі вялікія сярэднія секцыі кожнага з двух будынкаў.

У дадатак да авіяўдараў, верхнія паверхі многіх жылых дамоў уздоўж той жа дарогі пацярпелі ад расійскіх войскаў, якое, хутчэй за ўсё, выкарыстоўвала боепрыпасы для стральбы наземнымі сістэмамі зброі, такія, як ракеты ці артылерыю.

Тыя, хто выжыў у нападах, і сямейнікі ахвяраў растлумачылі, як людзі аказаліся ў пацярпелых будынках. Па-першае, яны падкрэслівалі, што сітуацыя з бяспекай імкліва пагаршалася. Хаця многія людзі ўцяклі адразу ж, на працягу дня ці двух пасля расійскага ўварвання, тыя, хто хутка не ўцёк, сутыкнуліся з сітуацыяй, з якой раней ніколі не сутыкаліся – на вуліцах іх горада з’явілася замежныя ўзброеныя сілы з танкамі, – і ім было складана ацаніць рызыку, звязаную з такой сітуацыяй. Баючыся прыходу расійскіх войскаў, многія ад пачатку не чакалі, што яны, будучы не ўцягнутымі ў канфлікт цывільнымі асобамі, трапяць пад расійскія ўдары.

Тым, хто не з’ехаў адразу, было таксама надзвычай складана з’ехаць у наступныя дні. Калі ў горадзе і яго ваколіцах бушавалі баі, жыхары былі паралізаваныя страхам. Яны не ведалі, куды могуць пайсці расійскія войскі, дзе адбудуцца сутычкі паміж расійскімі і ўкраінскімі войскамі ці як такія акалічнасці паўплываюць на іх бяспеку.

Маці мужчыны, забітага ў доме №371, прыгадала:

Сітуацыя пагаршалася, і перасоўвацца з адной часткі горада ў іншую зрабілася занадта небяспечна. У некаторых частках горада на вуліцах стаялі танкі. Мы ніколі не бачылі нічога такога. Людзі баяліся выходзіць вонкі.

Да таго ж, значная частка тых, хто не з’ехаў, хацела абараніць сваю маёмасць ад магчымага рабавання расійскімі войскамі; прынамсі спачатку людзі меркавалі, што рабаванне пустых дамоў будзе ў гэтым канфлікце галоўнай пагрозай. Яны не чакалі, што танкі пачнуць страляць па жылых будынках і яшчэ менш – што вялікія бомбы ўпадуць на іх дамы.

Урэшце, некаторыя людзі не з’ехалі, бо мусілі паклапаціцца пра няздольных перасоўвацца самастойна сваякоў ці сяброў, не маглі ўцячы і мелі патрэбу ў дапамозе.

👁️ ↑ Зінаїда Гачнікава (злева), Галіна Пінчук (у центрі), Святлана Галавей (справа), дом №359

👁️ ↑ Алёна і яе муж Сяргей Хухро, дом №429а

👁️ ↑ Валерый Піскавец і яго дачка Валерыя, дом №359

👁️ ↑ Галіна Баброўская, дом №359

👁️ ↑ Віталій і Татцяна Смішчук, дом №371

👁️ ← Надзя Зузко, дом №359

👁️ ← Андрэй Алішкевіч, дом №353

👁️ ↑ Марка Баброўскі, дом №359

👁️ ← Людміла Піскавец, дом №359

Галіна Ярашэнка, якая 2 сакавіка 2022 г. загінула ў разбомбленым расіянамі доме №359 у Барадзянцы. Яе муж Васіль выйшаў з дому усяго за некалькі хвілін да гэтага; ён стаяў ля свайго гаража метраў у 100 ад будынка і быў сведкам удару. 👁️ →

← Юрий Калетник,
дом №371

↑ Александр Гараев, дом №359

← Вікторія Уласенка,
дом №353

← Анатоль Неўмаржыцкі,
дом №353

👁️ ↑ Уладзімір Загрэбелны і яго жонка Юлія, забітыя ў доме №359

👁️ ← Мікола Жытніцкі,
дом №371

👁️ ← Уладзімір Пекар,
дом №429а

👁️ ← Ева Смішчук, 4 гады,
забітая ў доме №371
разам з бацькамі
Віталём і Таццянай
Смішчук

Ратавальнікі раскопваюць абломкі дома №353, разбомбленага расійскімі войскамі 2 сакавіка 2022 г., у пошуках
целаў забітых у выніку ўдару жыхароў.

4. ЮРЫДЫЧНЫ АНАЛІЗ

Міжнароднае гуманітарнае права (МГП), ці законы вайны, усталёўвае прававыя нормы, якія абавязваюць усе бакі ўзброенага канфлікту незалежна ад таго, ці гэта дзяржаўныя ўзброеныя сілы, ці недзяржаўныя ўзброеныя групы. Гэтыя нормы, найбольш значныя з якіх тлумачацца ніжэй, скіраваныя на памяншэнне чалавечых пакутаў падчас вайны і забяспечваюць асаблівую абарону цывільным і іншым асобам, якія непасрэдна не ўдзельнічаюць ў баявых дзеяннях.

У сітуацыях узброенага канфлікту не ўсе ахвяры сярод цывільнага насельніцтва будуць незаконнымі. Аднак гібель і траўмы цывільных асобаў сведчаць пра тое, што нешта пайшло не так. Яны могуць быць вынікам парушэння нормаў, нават злачынных дзеянняў, або няшчаснага выпадку, памылкі, ці збою ў сістэме ўзбраення, або выпадковым вынікам апраўданага законамі вайны нападу. Каб дакладна гэта вызначыць, трэба правесці змястоўныя расследаванні, якія забяспечаць прыцягненне да адказнасці за парушэнні і прывядуць да прыняцця папраўчых захадаў у будучыні, каб пазбегнуць непатрэбнай шкоды цывільным асобам.

І Расія, і Украіна – удзельніцы Жэнеўскіх канвенцыяў і Дадатковага пратакола¹⁸. Гэтыя дамовы, а таксама нормы звычайнага міжнароднага гуманітарнага права цалкам прымяняльныя да міжнароднага ўзброенага канфлікту, які мае месца ва Украіне. Таму ўсе бакі гэтага канфлікту мусяць выконваць гэтыя асноўныя нормы, якія абараняюць людзей падчас узброенага канфлікту. Гэта азначае, сярод іншага, прыняцце ўсіх магчымых захадаў засцярогі, каб уберачы цывільнае насельніцтва ад ваенных дзеянняў і дазволіць бяспечны праход для цывільных асобаў, якія ўцякаюць ад баявых дзеянняў.

Прынцып адрознення з'яўляецца адным з краевугольных кампаній міжнароднага гуманітарнага права. Ён патрабуе, каб бакі канфлікту заўсёды «размяжоўвалі цывільных асобаў і камбатантаў» і гарантавалі, што іх напады скіраваныя супраць камбатантаў, а не супраць цывільных асобаў.¹⁹ Любая асоба, якая не з'яўляецца вайскоўцам узброеных сілаў аднаго з бакоў у канфлікце,

18 І Расія, і Украіна з'яўляюцца дзяржавамі-ўдзельніцамі чатырох Жэнеўскіх канвенцыяў ад 12 жніўня 1949 г. і Дадатковага пратакола да іх 1977 г., які тычыцца абароны ахвяраў міжнародных узброеных канфліктаў (Працікол I). Многія нормы гэтых канвенцыяў з'яўляюцца таксама часткай звычайнага міжнароднага права.

19 ICRC, Даследаванне пра звычайнае міжнароднае гуманітарнае права, Норма 1. Гл. таксама Дадатковы пратакол да Жэнеўскіх канвенцыяў ад 12 жніўня 1949 г., які тычыцца абароны ахвяраў міжнародных узброеных канфліктаў (Працікол I), артыкул 48, і Дадатковы пратакол да Жэнеўскіх канвенцыяў ад 12 жніўня 1949 г., які тычыцца абароны ахвяраў неміжнародных узброеных канфліктаў (Працікол II), артыкул 12(2).

з'яўляецца цывільнай, а цывільнае насельніцтва ўключае ўсіх, хто не з'яўляецца камбатантам²⁰. Цывільныя асобы абаронены ад нападаў, за выключэннем выпадкаў і да таго часу, пакуль яны непасрэдна не ўдзельнічаюць ў баявых дзеяннях²¹. У сумнеўных выпадках асобы мусяць лічыцца цывільнымі і абараняцца ад непасрэднага нападу²². Выбар цывільнага насельніцтва ці цывільных асобаў, якія непасрэдна не ўдзельнічаюць у баявых дзеяннях, аб'ектам нападу з'яўляецца ваенным злачынствам²³.

Бакі канфлікту мусяць таксама размяжоўваць «цывільныя аб'екты» і «ваенныя аб'екты» – г.зн., будынкі, якія выкарыстоўваюцца для цывільных і ваенных мэтаў.

Прынцып прапарцыйнасці, яшчэ адно асноватворнае палажэнне міжнароднага гуманітарнага права, таксама забараняе прапарцыйныя напады – гэта значыць, такія, «якія, як можна чакаць, адначасна пацягнуць за сабой страты жыцця сярод цывільнага насельніцтва, раненні цывільных асобаў і шкоду цывільным аб'ектам, ці тое і іншае разам, што было б празмерным у дачыненні да канкрэтнай і непасрэднай ваеннай перавагі, якую чакаецца такім чынам атрымаць»²⁴. Наўмысны прапарцыйны напад (гэта значыць, які здзяйсняецца з веданнем, што ён адначасна пацягне за сабой празмерныя страты жыцця сярод цывільнага насельніцтва, раненні ці шкоды) з'яўляецца ваенным злачынствам²⁵. У каментары да Дадатковых пратаколаў ясна ўказваецца, што той факт, што разлік прапарцыйнасці патрабуе «канкрэтнай і непасрэднай» ваеннай перавагі, якую чакаецца атрымаць, абазначае, што такая перавага мусіць быць «істотнай і адносна блізкай», і што ледзь заўважныя перавагі, а таксама перавагі, якія праявляюцца толькі ў доўгатэрміновай перспектыве, трэба ігнараваць.

Ёсць пераканаўчыя доказы, што выпадкі, апісаныя ў гэтым брыфінгу – як наўмыснае забойства цывільных асобаў, так і авіяўдары, якія пацягнулі за сабой шматлікія смерці сярод цывільнага насельніцтва, – з'яўляюцца ваеннымі злачынствамі. Пазасудовыя пакаранні смерцю, незалежна ад статусу ахвяры як цывільнай асобы ці ўзятага ў палон камбатанта, строга забаронены і, здзейсненыя ў ходзе міжнароднага ўзброенага канфлікту, з'яўляюцца сур'ёзным парушэннем і ваенным злачынствам – наўмысным забойствам. Бамбаванне васьмі жылых дамоў у Барадзянцы выглядае прапарцыйным нападам, які парушае міжнароднае гуманітарнае права. Такі напад, здзейснены з веданнем, што ён адначасна пацягне за сабой страты жыцця сярод цывільнага насельніцтва, раненні цывільных асобаў або шкоду цывільным аб'ектам, ці тое і іншае разам, што было б відавочна празмерным у дачыненні да канкрэтнай і непасрэднай ваеннай перавагі, якую чакаецца такім чынам атрымаць, з'яўляецца ваенным злачынствам²⁶.

20 ICRC, Даследаванне пра звычайнае МГП, Норма 5; гл. таксама Пратакол I, артыкул 50.

21 ICRC, Даследаванне пра звычайнае МГП, Норма 6; гл. таксама Пратакол I, артыкул 51(3); Пратакол II, артыкул 13(3).

22 Пратакол I, артыкул 50(1).

23 ICRC, Звычайнае МГП, Норма 156, с. 591.

24 ICRC, Даследаванне пра звычайнае МГП, Норма 14; Пратакол I, артыкулы 51(5)(b) і 57.

25 ICRC, Даследаванне пра звычайнае МГП, Норма 156, с. 599-601.

26 Рымскі статут МКС, Артыкул 8(2)(b)(iv); ICRC, Даследаванне пра звычайнае МГП, Норма 156, сс. 599-601.

Восем будынкаў, якія зрабіліся аб'ектам нападу, у асноўным не знаходзіліся побач з раёнамі, дзе адбываліся ўзброеныя сутычкі – за выключэннем дамоў №429 і №427 ля кругавога скрыжавання, дзе пра ўзброеныя сутычкі паведамлялася і такія паведамленні пацвярджаюцца пашкоджаннімі. Вядома, што ні ў пацярпелых будынках, ні вакол іх не фіксавалася ваенных цэляў, хаця часам украінскія войскі ці ўзброеныя асобы, якія дзейнічалі ў іх падтрымку, маглі страляць з некаторых з гэтых будынкаў па расійскіх ваенных машынах, што праязджалі міма.

Расійскія войскі не могуць пераканаўча сцвярджаць, быццам яны не ведалі, што ў пацярпелых дамах жылі цывільныя асобы. Акрамя таго, пры наяўнасці ваенных аб'ектаў у дамах расійскія войскі абавязаныя эфектыўна загадзя папярэдзіць цывільнае насельніцтва, за выключэннем тых выпадкаў, калі абставіны гэтага не дазваляюць, чаго яны не зрабілі²⁷. І яны абавязаныя адмяніць любы напад, як толькі зробіцца відавочным, што цэль неваенная ці што можна чакаць, што напад адначасна пацягне за сабой страты жыцця сярод цывільнага насельніцтва, раненні цывільных асобаў або шкоду цывільным аб'ектам, ці тое і іншае разам, што было б празмерным у дачыненні да канкрэтнай і непасрэднай ваеннай перавагі, якую чакаецца такім чынам атрымаць²⁸. Нават калі тыя, хто планаваў напады, нейкім чынам ад пачатку не ведалі пра вялікую колькасць цывільных асобаў, прысутных падчас першага нападу, іх гібель хутка зрабілася відавочнай. І, нягледзячы на гэта, на працягу наступных 12 гадзінаў у тым жа раёне былі нанесеныя ўдары па яшчэ сямі цывільных будынках. Пастаяннае і неаднаразовае нанясенне ўдараў па столькіх будынках і выкарыстанне боепрыпасаў, якія нанеслі такую маштабную шкоду на вялікіх тэрыторыях за межамі меркаванай цэлі, падаецца як мінімум празмерным у дачыненні да канкрэтнай і непасрэднай ваеннай перавагі, якую чакалася атрымаць. Да таго ж, выкарыстанне выбуховай зброі з шырокім радыусам дзеяння ў населеных раёнах супярэчыць забароне на невыбіральныя напады.

27 Дадатковы пратакол I, артыкул 57(2)(c).

28 Дадатковы пратакол I, артыкул 57(2)(b).

© ↑ Василь Ярашэнка, які ў выніку расійскага бамбавання дома № 359 страціў жонку Галіну, сустракаецца з генеральным сакратаром Amnesty International.

5. СПРАВЯДЛІВАСЦЬ І ПРЫЦЯГНЕННЕ ДА АДКАЗНАСЦІ

Усе нацыянальныя і міжнародныя інстытуты, якія валодаюць юрысдыкцыяй у дачыненні да злачынстваў, здзейшаных ва Украіне, у тым ліку нацыянальныя органы ўлады ва Украіне і Міжнародны крымінальны суд (МКС), мусяць зрабіць неадкладныя захады па зборы і захаванні доказаў, каб найбольш адказныя былі прыцягнутыя да адказнасці ў справядлівых судовых працэсах²⁹. Акрамя таго, улічваючы тое, што зборам і захаваннем доказаў ва Украіне займаюцца розныя органы і існуе імавернасць дублявання, гэтыя органы мусяць належным чынам каардынаваць свае дзеянні паміж сабой³⁰.

Міжнародны крымінальны суд з'яўляецца найбольш эфектыўным форумам для расследавання і судавага пераследу падазраваных злачынцаў³¹. Варта адзначыць, што ён мае мандат на правядзенне расследаванняў у дачыненні да высокапастаўленых вайсковых і палітычных камандзіраў і лідараў, якія не маюць супраць яго імунітэту, і, паводле закона, дзяржавы-ўдзельніцы абавязаныя з ім супрацоўнічаць.

Украіна таксама пачала расследаванне злачынстваў паводле міжнароднага права і на момант напісання гэтага дакумента прад'явіла абвінавачанне ў ваенных злачынствах, меркавана здзейшаных у Бучы, 10 расійскім салдатам³². Аднак існуе імавернасць, што ўкраінскай сістэме правосуддзя не стае магчымасцяў для правядзення такіх расследаванняў у адпаведнасці з міжнароднымі стандартамі³³. Amnesty International заклікае Украіну тэрмінова ратыфікаваць Рымскі

29 Далёка не зразумела, ці ёсць ва ўкраінскіх уладаў магчымасці ці досвед, неабходныя для правядзення здавальняючай судова-медыцынскай экспертызы гэтых выпадкаў. Варта адзначыць, што даследчыкі Amnesty International, якія ў красавіку наведлі Бучу, Барадзянку і іншыя суседнія гарады і вёскі пасля эксгумацыі ахвяраў (з-пад абломкаў зруйнаваных будынкаў ці з неглыбокіх часовых магілаў, у якіх многія з іх былі пахаваныя) выявілі, што многія сваякі незадаволеныя тым, як абыходзіліся з рэшткамі ахвяраў. Сваякі турбаваліся, што афармленне рэштак вялося хаатычна, што іх саміх належным чынам не інфармавалі і што ў некаторых выпадках рэшткі былі няправільна ідэнтыфікаваныя. Акрамя таго, некалькі пратаколаў анатамавання, якія разгледзелі даследчыкі Amnesty International, былі відавочна няпоўнымі, у іх адсутнічалі некаторыя асноўныя звесткі пра траўмы ахвяры.

30 У дадатак да ўнутраных судовых працэсаў і МКС ёсць таксама створаная ААН Незалежная міжнародная камісія па расследаванні ва Украіне, якая мае мандат, сярод іншага, на збор і аналіз доказаў міжнародных парушэнняў правоў чалавека і гуманітарнага права ва Украіне. Гл. Рэзалюцыю Рады па правах чалавека ААН 49/1, UN Doc. A/HRC/RES/49/1 (7 сакавіка 2022).

31 Украіна не з'яўляецца ўдзельніцай Рымскага статута Міжнароднага крымінальнага суда (МКС), але прызнала юрысдыкцыю суда ў дачыненні да меркаваных злачынстваў, здзейшаных на яе тэрыторыі з лістапада 2013 г. 28 лютага пракурор МКС абвясціў, што будзе дамагацца дазволу адкрыць расследаванне меркаваных злачынстваў ва Украіне. Заява пракурора МКС пра сітуацыю ва Украіне, 28 лютага 2022 г.

32 Amy Cheng, «Ukraine names 10 Russians it accuses of war crimes in Bucha», Washington Post, 29 красавіка 2022 г. Абвінавачанні былі высунутыя завочна, і ўкраінскія ўлады прызналі, што ўзяць падсудных пад варту будзе надзвычай складана.

33 Гл., напрыклад, Справаздачу Amnesty International 2021/22, індэкс: POL 10/4870/2022 (раздзел пра Украіну) Freedom House, Freedom in the World 2022.

статут і забезпечить прийняття внутрішнього законодавства, яке б цілком відповідає стандартам міжнародного права, у тому ліку й визначенні злочинства й паводле міжнародного права.

Amnesty International таксама заклікае ўкраїнскія ўлады забезпечить прийняття внутрішнього законодавства, яке дазволіць Україні ефектыўна супрацоўнічаць з МКС і іншымі міжнароднымі судовымі працэсамі, у тым ліку з Сумеснай следчай групай (якая складаецца з Польшчы, Літвы, України і МКС)³⁴.

34 Гл. Агенцтва Еўрапейскага саюза па супрацоўніцтве ў галіне крымінальнага правасуддзя, «ICC participates in joint investigation team supported by Eurojust on alleged core international crimes in Ukraine», 25 красавіка 2022 г.

AMNESTY INTERNATIONAL – ГЭТА СУСВЕТНЫ
РУХ У АБАРОНУ ПРАВОЎ ЧАЛАВЕКА.
КАЛІ НЕСПРАВЯДЛІВАСЦЬ ЗДАРАЕЦЦА
З АДНЫМ ЧАЛАВЕКАМ, ГЭТА ТЫЧЫЦЦА
ЎСІХ НАС.

ЗВЯЗАЦА З НАМІ

 info@amnesty.org

 +44 (0)20 7413 5500

ДАЛУЧАЙЦЕСЯ ДА АБМЕРКАВАННЯ

 www.facebook.com/AmnestyGlobal

 @Amnesty

«ЁН НЕ ВЕРНЕЦЦА»:

ВАЕННЫЯ ЗЛАЧЫНСТВЫ Ё ПАЎНОЧНА-ЗАХОДНІХ РАЁНАХ КІЕЎСКОЙ ВОБЛАСЦІ

У гэтым брыфінгу Amnesty International прадстаўляе пераканаўчыя доказы расійскіх ваенных злачынстваў, здзейсненых у лютым і сакавіку 2022 г. у гарадах і вёсках на паўночны захад ад Кіева падчас беспаспяховага наступу расійскіх войскаў на сталіцу.

1 і 2 сакавіка расійскія авіяўдары абрынуліся на восем жылых дамоў у Барадзянцы прыкладна ў 56 км на паўночны захад ад Кіева. У выніку гэтых непарарцыйных і невыбіральных нападаў, якія відавочна з'яўляюцца ваеннымі злачынствамі, былі забітыя як мінімум 40 цывільных асобаў. Расійскія войскі не могуць пераканаўча сцвярджаць, быццам яны не ведалі, што ў пацярпелых дамах жылі цывільныя асобы.

У некаторых гарадах і вёсках, якія ўтрымліваліся расіянамі, цывільныя асобы сутыкнуліся таксама з маштабнымі злоўжываннямі супраць іх. У гэтым брыфінгу задакументаваныя 22 выпадкі незаконных забойстваў, здзейсненых расійскімі войскамі ў Бучы і суседніх раёнах на паўночны захад ад Кіева, большасць з якіх відавочна была пазасудовымі пакараннямі смерцю.

У красавіку даследчыкі Amnesty International 12 дзён расследавалі парушэнні ў раёнах на паўночны захад ад Кіева, у тым ліку ў Бучы, Барадзянцы і Андрэеўцы. Агулам яны сабралі паказанні 45 чалавек, якія былі сведкамі ці мелі інфармацыю з першакрыніцаў пра забойствы сваіх сваякоў і суседзяў расійскімі салдатамі, а таксама 39 чалавек, якія былі сведкамі ці мелі інфармацыю з першакрыніцаў пра авіяўдары па жылых дамах. Даследчыкі таксама сабралі і прааналізавалі рэчыўныя доказы з месцаў, дзе адбыліся ўдары і забойствы, а таксама масіў лічбавых следчых матэрыялаў.